

Kohti kilpailevien järjestysten tragediia? Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän visiot maailmasta kiihtyvän suurvaltakilpailun aikakaudella

Ville Sinkkonen¹, Veera Laine² & Matti Puranen³

Maailman valtasuhteet ovat muutoksessa, ja kansainvälisen järjestyksen kriisiytyminen on huonontanut suurvaltojen välisiä suhteita entisestään. Tässä artikkelissa vertaillaan Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän viimeisen vuosikymmenen kuluessa tuottamia visioita niille kullekin ihanteellisesta maailmanjärjestyksestä. Analyysi perustuu kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat keskeisiä kansainvälistä järjestystä koskevassa tutkimuskeskustelussa: 1) vallanjakoon, 2) arvoihin ja 3) instituutioihin. Tavoitteena on selvittää, ovatko nämä kolmen keskeisen valtion visiot maailmanjärjestyksestä yhteensopittavissa ja voidaanko niiden pohjalta löytää ratkaisuja kansainvälisen politiikan vallitsevaan kriisiin sekä tulevaisuuden globaaleihin haasteisiin.

Avainsanat: Kiina, maailmanjärjestys, Venäjä, visiot, Yhdysvallat

Johdanto

Yhdysvaltojen kansallinen turvallisuusstrategia viivästyi lähes vuodella Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman hyökkäyssodan vuoksi. Lokakuussa 2022 julkaistu dokumentti maalaa rujan kuvan kansainvälisen politiikan nykytilasta: aikaamme määrittävät eksistentiaaliset globaalit haasteet, kuten ilmastokriisi ja rajat ylittävät pandemiat sekä suurvaltasuhteiden kriisiytyminen. Maailma on ”käännepisteessä”, kylmän sodan jälkeinen aika on ”peruuttamattomasti ohi” ja seuraavia vuosikymmeniä leimaa kamppailu kansainvälisen areenan herruudesta demokraattisten ja autoritaaristen hallintomallien välillä (Biden 2022, 6–9).

”Todistamme parhaillaan oikeudenmukaisemman maailmanjärjestyksen muotoutumisen vaikeaa prosessia”, Venäjän presidentti Vladimir Putin puolestaan sanoi syyskuun 2022 lopulla puhuessaan IVY-maiden turvallisuuspalveluiden johtajille. Putinin mukaan länsi kieltäytyy hyväksymästä yksinapaisen hegemonian romahtamista ja painostaa siksi kaikin keinoin niitä suvereneja maita, jotka pyrkivät kehittymään oman kulttuurinsa viitoittamalla tiellä (Kremlin.ru 2022). Puhe oli kuin tiivistys Venäjän 2000-luvun kuluessa kehittämästä ulkopoliittisesta linjasta, jonka mukaan kollektiivinen ”länsi” on syyllinen epävakautteen ja konflikteihin, kun taas Venäjä esitetään sen ylivaltaa vastustavien maiden äänitorvena ja kansallisen suveriniteetin puolustajana. Hyökkäyssodan kontekstissa puheet asettuvat irvokkaaseen ristiriitaan sen kanssa, miten Venäjä käytännössä yrittää edistää näitä tavoitteitaan.

Kiinan kommunistisen puolueen puoluekokouksessa lokakuussa 2022 Xi Jinpingin pitämän puheen sävy oli samankaltainen: vaikka Xi tulkitsti syvien historiallisten pohjavirtausten

1 OTT, tutkijatohtori, Ulkopoliittinen instituutti, <ville.sinkkonen@fiia.fi>

2 VTT, erikoistutkija, Ulkoministeriö (virkavapaalla), <veera.laine@gmail.com>

3 YTT, erikoistutkija, Maanpuolustuskorkeakoulu, <matti.i.puranen@mil.fi>

kuljettavan ihmiskuntaa yhä kohti tiiviimpää yhteistyötä, oli pandemia käynnistänyt epävaakaan muutoksen aikakauden, jonka seurauksena erilaiset konfliktit ja vaikeasti ennakoitavat ”musta joutsen” -ilmiöt lisääntyivät. Ja vaikka globaali voimatasapaino oli kehityksessä moninapaisempaan suuntaan, aiheutti hegemonisten toimijoiden voimapolitiikka (eufemismi Yhdysvalloille) edelleen ennennäkemättömiä haasteita kansainvälisen yhteiskunnan tavoitteille rauhasta, kehityksestä ja globaalista hallinnasta. Kokonaisuutena Xi arvioi maailman saapuneen historialliseen tienristeykseen, ja sen tulevaisuus riippui valtioiden nyt syvästi pohdimista kehitysvaihtoehdoista. (Xi 2022.)

Nämä lyhyet suurvaltajohtajien ajattelua avaavat esimerkit osoittavat, että sota Euroopan sydämessä on kaikessa traagisuudessaan viimeisin ilmentymä järjestelmän valtatasapainon liikkeestä, vallitsevan kansainvälisen järjestyksen jo vuosia kehkeytyneestä kriisiytymisestä ja suurvaltasuhteiden tulehtumisesta. Muita konkreettisia esimerkkejä on useita. Yhdysvallat ja Kiina ovat pitkittyneessä kauppasodassa, Taiwanin tilanne on jännitteisin vuosikymmeniin, kansainvälinen koordinaatio koronaviruspandemian raivotessa epäonnistui, eivätkä globaalit pyrkimykset puuttua ilmastokriisiin vastaa tilanteen vakavuutta.

Suurvalloilla on kuitenkin ollut perinteisesti tärkeä rooli kansainvälisen järjestyksen ohjaamisessa kriisien läpi ja uudistamisessa niiden jälkimainingeissa (Ikenberry 2001; Kahl & Wright 2021). Tällaisen ”järjestäjän” roolin omaksuminen vaatii suurvalloilta materiaalisia kyvykkyksiä sekä halukkuutta ottaa vastuuta järjestyksen tulevaisuudesta, mutta myös toiminnan suuntaa ohjaavan ja tulevaisuuteen katsovan ”järjestysvision”, joka samalla legitimoii suurvallan politiikkaa sekä kansalliselle että kansainväliselle yleisölle (vrt. Layne 2006; Reus-Smit 2007). Itse asiassa vision sanoittaminen on tärkeä osa suurvaltaidentiteetin muodostumista (Miller 2021). ”Järjestämisessä” ei siis ole kyse pelkästään vallan resursseista ja niiden käyttämisestä vaan myös suurvaltojen artikuloimien arvojen ja institutionaalisten vaihtoehtojen hyväksyttävyydestä sekä niiden yhteensovittamisesta keskenään (Cui & Buzan 2016). Nykytilanteessa ei kuitenkaan ole selvää, ovatko suurvaltojen näkemykset kansainvälisestä järjestyksestä tarpeeksi lähellä toisiaan, jotta ne voisivat sopia yhteiselon perusperiaatteista saati keskeisimpien globaaliongelmien ratkaisemisesta. Tässä vertailussa keskitymme kolmeen valtioon, jotka ovat kansainvälisen järjestyksen kannalta keskeisiä: Yhdysvaltoihin, Kiinaan ja Venäjään. Ne eivät toki ole ainoita merkittäviä suurvaltoja maailmassa nyt tai tulevaisuudessa, mutta Kiina ja Yhdysvallat ovat toistaiseksi globaalista johtajuudesta selvimmän kamppailevat suurvallat, joilla on kansainväliseen ”järjestämiseen” myös merkittävimmät resurssit. Venäjän toiminta olennaisesti vauhdittaa nykyisen kansainvälisen järjestyksen murenemista.

Artikkelimme tuo kansainvälisestä järjestyksestä käytävään keskusteluun arvokkaan lisän vertailemalla suoraan näiden kolmen valtion visioita maailmasta nyt ja tulevaisuudessa. Millaisena ne näkevät oman asemansa nykyisessä ja toiveidensa mukaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, ja miten niiden visiot kansainvälisestä järjestyksestä ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenten aikana? Analyysia ohjaa kolmiulotteinen järjestelmäkirjallisuudesta johtamamme kehikko, joka koostuu kansainvälisen järjestelmän *vallanjaosta*, järjestyksen *arvopohjasta* sekä sen keskeisistä *instituutioista*. Lisäksi pohdimme, millaisia eroja ja yhtäläi-

syyksiä Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän järjestysvisioissa on, sekä luomme katseen tulevaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeään kysymykseen: miten pitkälle visioita on mahdollista yhteensovittaa niin, että kansainvälisen areenan tärkeimpiin haasteisiin on tulevaisuudessa mahdollista vastata?

Kansainvälinen järjestys: teoria, historia ja nykyisyys

Kansainvälisen politiikan oppialalla kansainvälisestä- ja maailmanjärjestyksestä on kirjoitettu paljon ja hartaasti.⁴ Hedley Bullin (1977, 8) kuuluisan määritelmän mukaan kansainvälinen järjestys ”ylläpitää kansainvälisen yhteisön perustavanlaatuisia tai ensisijaisia päämääriä”. Bullille (mt.) näistä tärkeimpiä olivat kansainvälisen yhteisön säilyttäminen, ulkoisen suvereniteetin ylläpitäminen, väkivallan rajoittaminen sekä lupausten ja omistusoikeuden kunnioittaminen. G. John Ikenberryn (2012, 47) uudemmassa määritelmässä kansainvälinen järjestys tarkoittaa ”vakiintuneita sääntöjä ja järjestelyjä, jotka ohjaavat valtioidenvälisiä suhteita”. Kansainvälinen järjestys ei siis ole *pelkästään* kuvaus tasapainon tilasta vaan myös normatiivinen käsite, joka minimissään tarkoittaa pyrkimystä ennustettaviin valtioidenvälisiin suhteisiin mutta mahdollisesti myös ylevämpiä tavoitteita, kuten rauha tai hyvä elämä (Acharya 2018, 5). Sikäli kun järjestyksellä pyritään johonkin lopputulemaan, se ei myöskään synny itsestään vaan vaatii tarkoituksenhakuista rakentamista, ylläpitämistä ja muokkaamista kansainvälisen yhteisön jäseniltä (Reus-Smit 2017, 854–855). Näin ollen valtioiden ympäröivää maailmaa koskevat käsitykset, jotka rakentuvat sekä sisäsyntyisesti että kanssakäymisessä kansainvälisen yhteisön kanssa (Wendt 1999), vaikuttavat lopulta siihen, millainen järjestys kansainvälisellä areenalla kulloinkin vallitsee (Kupchan 2014).

Richard N. Haass (2019, 22) kuitenkin muistuttaa, että laajaa yhteisymmärrystä kansainvälisen *järjestyksen* säännöistä on vaikea saavuttaa ilman vakiintunutta suurvaltojen välistä valtatasapainoa kansainvälisessä *järjestelmässä*, jota voidaan kuvata rakenteellisen realismin termin yksi-, kaksi-, tai moninapaiseksi, riippuen suurvaltojen määrästä. Trine Flockhartia (2016, 15) mukaillen kansainvälinen järjestys pitää sisällään paitsi arvoista, normeista, säännöistä, käytänteistä ja organisaatioista koostuvan ”identiteetti- ja instituutiokomponentin”, myös ”valtakomponentin”. Jälkimmäinen nostaa keskiöön paitsi suurvaltojen (tai yksittäisen suurvallan eli hegemonin, ks. Ikenberry & Nexon [2019]) etuoikeutetun aseman, myös vastuun kansainvälisen järjestyksen rakentajina ja ylläpitäjinä (Loke 2016; Cui & Buzan 2016). Ensin mainittu taas siirtää huomion koko järjestyksen, sen keskeisten rakennuspalikoiden sekä johtavien valtioiden aseman oikeutukseen (Acharya 2018, 6–7).

Nykyisen kansainvälisen järjestyksen perustukset valettiin toisen maailmansodan jälkimainingeissa. Alan kirjallisuudessa vuoden 1945 jälkeen muotoutunutta järjestystä on kuvattu ”liberaaliksi” ja ”sääntöpohjaiseksi”. Yhdysvaltoja – tai paremminkin maan ulkopoliittista eliittiä – on pidetty tämän järjestyksen pääarkkitehtina (Ikenberry 2001; Wertheim 2020).

4 Artikkelin rakentuu klassisen kansainvälisen politiikan teorian, erityisesti kansainvälisen järjestyksen olemusta käsittelevän kirjallisuuden varaan. Luonnollisesti teoreettinen perusta näkyy siinä, mitkä ulkopoliittiset dokumentit ovat valikoituneet analysoitaviksi ja mitkä käsitteet näyttävät analyysin kannalta olennaisina. Käytämme tässä tekstissä sanoja ”kansainvälinen järjestys” ja ”maailmanjärjestys” toistensa synonyymeina. Käsitteiden määritelmällisistä rajoista ei kansainvälisen politiikan oppialalla ole konsensusta.

Liberaali sääntöpohjainen järjestys kattoi alun pitäen keskeisimmät kansainväliset *instituutiot*, tärkeimpinä Yhdistyneet kansakunnat (YK), Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), Maailmanpankki sekä tulleja ja kaupankäyntiä koskeva GATT-sopimus, ja myöhemmin myös Euroopan yhteisön ja muut alueelliset organisaatiot. Järjestystä pönkittivät sen keskeiset *arvot*, tärkeimpinä YK:n peruskirjaan kirjatut valtioiden suvereniteetti ja alueellinen koskemattomuus. Tämä arvopankki on laajentunut vuosikymmenten varrella kattamaan paitsi vapaakaupan periaatteita myös keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin ja Etyk-sopimukseen kirjattuja yksilön vapauksia sekä valtioiden vastuita suhteessa kansalaisiinsa. Erityisesti lännen näkökulmasta järjestykseen sisältyi myös turvallisuuskomponentti, joka rakentui Naton ja Yhdysvaltojen muiden liittolaissuhteiden ympärille (Brands 2016).

Toki kylmää sotaa leimasi myös *vallan* tasapaino kaksinaipaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, ja tämä suurvaltapolitiikan parkkiintuminen mahdollisti osaltaan Yhdysvaltojen johtajuusaseman läntisen blokin sisällä (Ikenberry 2001, 170–172). Patoamispolitiikan aikakaudella Yhdysvaltojen takaama liberaali sääntöpohjainen järjestys ei siis ollut globaalisti kattava. Neuvostoliitto, Kiina ja muu kommunistiblokki sekä niin sanotut kolmannen maailman valtiot ankkuroituivat vain tiettyihin järjestyksen osiin – eritoten YK:hon – ja allekirjoittivat vain osan järjestyksen arvopohjasta (Acharya 2014, 37–39; Allison 2018). Tämä kuvaa osaltaan sitä ”huokoisuutta”, joka kansainvälisessä järjestyksessä vallitsi myös kylmän sodan aikana: historian tutkimus on muistuttanut, että kylmän sodan kaksijakoinen maailmanjärjestys oli itse asiassa paljon pirstaloituneempi kuin millaisena se suurvaltojen propagandassa esitettiin (Westad 2005).

Neuvostoliiton ja Euroopan kommunistihallintojen luhistuttua kansainvälinen järjestelmä siirtyi yksinapaisuuden aikakauteen (Brooks & Wohlforth 2008). Liberaalista sääntöpohjaisesta järjestyksestä sen keskeisine arvoineen ja instituutioineen tuli ainoa voimissaan oleva vaihtoehto valtioidenvälisten suhteiden, ja enenevässä määrin myös valtioiden ja niiden kansalaisten välisten suhteiden, järjestämiseksi. 1990-lukua ja 2000-luvun alkuvuosia leimasi optimismi liberaalien arvojen, demokraattisen rauhan ja neoliberaalin talouspoliittisen dogmin vääjäämättömästä voittokulusta (esim. Fukuyama 1989). Samalla lännessä Venäjän ja Kiinan oletettiin solahdavan liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen ”vastuullisiksi osallisiksi” (Zoellick 2005).

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana usko liberaaliin sääntöpohjaiseen järjestykseen ja demokratioiden voittokulkuun on asteittain hälvennyt. Kiinan sotilaallinen ja taloudellinen nousu on synnyttänyt Yhdysvalloille aidon suurvaltahaastajan. On perusteltua puhua Yhdysvaltojen ”yksinapaisen hetken” päättymisestä ja kansainvälisen järjestelmän asteittaisesta kaksi- tai moninapaistumisesta (vrt. Layne 2011; Ross ym. 2021). Viimeistään vuosien 2007 ja 2008 finanssi- ja talouskriisin jälkimainingit osoittivat, ettei lännen valama globaali talousjärjestelmä ollut vakaalla pohjalla, mikä lisäsi Kiinan taloudellista painoarvoa entistään. Vallitsevaa järjestelmää nakersivat lisäksi syyskuun 11. 2001 terrori-isku ja seurannut Yhdysvaltojen reaktio, joka vei maan huomion vuosiksi suurvaltapolitiikasta Afganistanin ja Irakin sotilaallisiin interventioihin (Kitchen 2016, 14), sekä Venäjän lähialueillaan harjoittamat epävakauttavat toimet.

Levitessään lännen ulkopuolelle liberaali sääntöpohjainen järjestys on törmännyt ongelmiin sekä ”auktoriteetin” että ”hallinnan” saroilla (Ikenberry 2018). Suuri osa nykyjärjestelmän valtioista, mukaan lukien Kiina ja Venäjä, eivät olleet läsnä kaikissa niissä pöydissä, joissa kansainvälisen järjestyksen rakennuspalikoita aikoinaan sorvattiin. Vaikka näiden suurvaltojen sääntöpohjaiselle järjestykselle heittämät haasteet ovat luonteeltaan erilaisia (Cooley ym. 2019; Johnston 2019), molemmat ovat pyrkineet edistämään vaihtoehtoisia arvoja, instituutioita ja periaatteita osaksi kansainvälistä järjestystä (Cooley & Nexon 2020). Äärimmillään kiinalaisessa tutkijakeskustelussa koko järjestyksen ideologista perustaa ja sen ympärille rakentunutta akateemista teoretisointia on pidetty läntisten suurvaltojen ylläpitämänä ”hegemonisena maailmankuvana”, joka peittää alleen muiden kulttuurien perinteiset tavat hahmottaa kansainvälistä politiikkaa ja siinä tavoiteltavia arvoja (ks. Zeng 2015).

Samanaikaisesti Yhdysvalloissa ja lännessä laajemmin on havaittu, miten heikosti nykyinen järjestys suojaa tavallisia kansalaisia globalisaation kielteisiltä kerrannaisvaikutuksilta. Kansainvälisen järjestyksen kriisiytymisellä on ollut vaikutusta populististen liikkeiden nousuun Atlantin molemmin puolin (Traub 2017). Venäläisessä ajattelussa vakiintui 2010-luvun kuluessa käsitys siitä, että ulkopoliittikan perustana on pidettävä *kansallista erityisyyttä* (ven. *samobytnost*) (Tsygankov & Tsygankov 2021, 4–5). Sama ajatus heijastui Donald Trumpin ulkopoliittisessa retoriikassa. Trumpin presidenttikausi osoitti, että jopa järjestyksen pääarkkitehti voi nousta haastamaan sen vakiintuneita arvoja, periaatteita ja instituutioita (Ikenberry & Nexon 2019; Daalder & Lindsay 2018).

Visiot kansainvälisestä järjestyksestä

Tässä artikkelissa tarkastellaan niitä järjestysvisioita, joita Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä tarjoavat nykyisessä kansainvälisen järjestyksen kriisissä. Yllä esiteltyjen määritelmien ja lyhyen historiakatsauksen pohjalta on mahdollista eritellä kolme keskeistä ulottuvuutta, joiden avulla Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän vallitsevia visioita on mielekäästä vertailla.

Ensimmäinen analyysiulottuvuus on kansainvälisen järjestelmän *vallanjako*, joka muodostaa järjestyksen materiaalsen pohjan (vrt. Waltz 1979; Brooks & Wohlforth 2016). Tämän ulottuvuuden puitteissa analysoidaan, millaista valtatasapainoa tai hierarkiaa kukin valtio pyrkii edistämään. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään siitä, miten vallan materiaaliset rakennuskappaleet kuten sotilaalliset kyvykkyudet tai taloudelliset resurssit kansainvälisessä järjestelmässä jakaantuvat, vaan myös näiden rakennuspalikoiden merkityksestä sosiaalisessa kontekstissa (Reus-Smit 2004, 55–63; Nye 2021). Miten esimerkiksi suurvaltastatuksen tulisi määräytyä kansainvälisessä järjestyksessä, mitä etuoikeuksia ja velvoitteita suurvalloilla on kansainvälisen järjestyksen suhteen ja mitä legitiimi kansainvälinen johtajuusasema pitää sisällään?

Toinen analyysiulottuvuus on *arvopohja* eli ne normatiiviset sidosaineet, jotka ohjaavat kansainvälistä järjestystä. Charles Kupchan (2014) kuvaa, kuinka kansainvälisen järjestyksen normatiiviset rakennuspalikat ovat muovautuneet vastaamaan johtavan valtion sisäisiä arvoja, kun järjestelmässä on tapahtunut valtasiirtymiä. G. John Ikenberry ja Daniel Nexon (2019) puolestaan muistuttavat, ettei tämä suhde ole yksipuolinen: samalla kun johtavat val-

tiot muokkaavat kansainvälistä järjestystä, järjestys muokkaa johtavia valtioita. On siis tärkeää pohtia, millaisia vaihtoehtoisia arvoja suurvallat ajavat kansainvälisen järjestyksen keskiöön ja kuinka perustavanlaatuisesti nämä periaatteet poikkeavat vallitsevan kansainvälisen järjestyksen vastaavista.

Kolmas analyysiulottuvuus liittyy *instituutioihin*, jotka omalta osaltaan legitimoivat kansainvälisen järjestyksen arvopohjaa, valtarakennetta ja keskeisiä toimijoita. Suurvaltojen näkökulmasta instituutiot toimivat vallan välineinä ja luovat ennustettavuutta. Sikäli kun instituutioilla on taipumus muuttua ajan myötä vaikeasti muovattaviksi ”sosiaalisiksi faktoiksi” sääntöineen, työntekijöineen ja byrokraattisine kulttuureineen, ne myös jäädyttävät vallitsevia valta-asetelmia. Muiden valtioiden näkökulmasta instituutiot puolestaan toimivat tärkeinä yhteistyöfoorumeina, luovat mahdollisuuden vaikuttaa ajoittain suurvaltojen toimintaan ja suitsivat mielivaltaista vallankäyttöä (Ikenberry 2012, 79–117). Instituutioissa on kuitenkin suuria eroja paitsi jäsenistönsä myös sääntöpohjaisuuden osalta. Yleisesti ottaen suljetummat ja säännöiltään löyhemmät (ns. informaalit) instituutiot antavat suurvalloille enemmän liikkumavaraa, vapauksia käyttää valtaansa ja edistää omaa agendaansa sekä arvojaan (Krisch 2005, 391–394). Tässä analyysiulottuvuudessa käsittelemme sitä, millaisia instituutioita suurvallat suosivat osana kansainvälistä järjestystä. Pyrkivätkö suurvallat sitoutumaan vakiintuneisiin organisaatioihin kuten YK:hon tai WTO:hon, vai etsivätkö ja luovatko ne vaihtoehtoisia foorumeita omien tavoitteidensa edistämiseksi?

Analyysi perustuu kussakin maassa tuotettuihin keskeisiin politiikka-asiakirjoihin sekä niitä hyödyntäneeseen aiempaan tutkimukseen. Olemme valinneet 2010-luvulla ja sen jälkeen vuoteen 2022 asti tuotettuja virallisia tekstejä ja puheita, jotka olemme pyrkineet kontekstualisoimaan aiempaan kehitykseen. Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän poliittisissa kulttuureissa on merkittäviä eroja. Jotta näissä maissa kehitettyjä visioita kansainvälisestä järjestyksestä voidaan vertailla, tekstien on haluttu edustavan kunkin hallinnon virallista kantaa. Yhdysvaltojen osalta tämä tarkoittaa ensisijaisesti hallintojen keskimäärin kerran neljässä vuodessa julkistamia kansallisia turvallisuusstrategioita. Nämä dokumentit artikuloivat presidentinhallinnon näkemyksiä Yhdysvaltojen roolista maailmassa, yksilöivät keskeisimmät kansallisen turvallisuuden prioriteetit ja myös kanavoivat laajemman ulkopoliittisen eliitin piirissä käytävää keskustelua osaksi hallinnon politiikkaa. Venäjällä ulkopoliittikkaa ohjaa kansallisen turvallisuuden strategian ja ulkopoliittisen konseptin lisäksi muun muassa presidentin vuotuinen puhe liittoneuvostolle. Kiinan tapauksessa arvovaltaisimman ja tärkeimmän lähdeaineiston muodostavat virallisten turvallisuusstrategia-asiakirjojen puuttuessa Kiinan kommunistisen puolueen ylimmän johdon ja varsinkin pääsihteerin puheet ja kirjoitelmat. Sekä Venäjän että Kiinan järjestelmässä presidentti voi myös tehdä linjauksia, jotka kertovat sellaisenaan politiikan suunnanmuutoksista. Venäjän muodollisista instituutioista huolimatta autoritääriinen kehitys on syventynyt itsevaltaiseksi, ja keväällä 2022 kävi ilmi, että presidentin ympärillä vain hyvin harva keskeinen poliittinen päättäjä tiesi sotasuunnitelmista tai niiden laajuudesta.

Olemme lähestyneet tekstejä edellä kuvattujen kolmen analyysiulottuvuuden näkökulmasta ja esittäneet näitä avaavia kysymyksiä, tarkastellen kunkin maan visiota toivotusta

maailmanjärjestyksestä yhteisen kehikon avulla. On todettava, että visiot ovat aina jossain määrin ”utopistisia”: niiden suhde vallitsevaan todellisuuteen ei ole suoraviivainen. Poliittiset johtajat sekä autoritäärisissä että demokraattisissa maissa voivat kuvailla kansainvälisen järjestyksen periaatteita tietyllä tavalla ja toteuttaa käytännössä varsin erilaista politiikkaa. Olemme seuraavissa luvuissa pyrkineet huomioimaan myös kuilun, joka jää visioiden ja käytännön ulkopoliitiikan väliin.

Yhdysvallat: suurvaltavisio käymistilassa

Yhdysvaltojen toisen maailmansodan jälkeistä suhtautumista kansainväliseen areenaan on mahdollista käsitteellistää niin sanotun ”liberaalin hegemonian” suurstrategisen perinteen kautta (vrt. Brooks & Wohlforth 2016; Ikenberry 2012; Walt 2018; Nye 2019). Suuntaus on *hegemoninen*, koska Yhdysvallat on pyrkinyt varmistamaan sotilaallisella läsnäololla ja liittosuhtein, ettei mikään ”pahantahtoinen” suurvalta pääse hallitsemaan geostrategisesti keskeisiä maantieteellisiä alueita (eritoten Eurooppaa, Lähi-itää ja Koillis-Aasiaa). Toisaalta lähestymistapa on *liberaali*: maa on vahvistanut kansainvälistä sääntöpohjaista järjestystä, globaalia talousverkostoa, instituutioita ja Yhdysvalloille tärkeitä arvoja maan menestymisen sekä ennustettavan kansainvälisen yhteistyön takeina.

Kylmän sodan jälkeen George H. W. Bushin ja Bill Clintonin republikaani- ja demokraattihallinnot sorvasivat liberaalin hegemonian suurstrategian yksinapaiseen aikaan sopivaksi. Paras tie maan intressien edistämiseen ja ennustettavaan kansainväliseen järjestykseen olisi varmistaa, etteivät muut suurvallat nousisi haastamaan sen saavuttamaa johtoasemaa ”uudessa maailmanjärjestyksessä” (Brands 2018). Yhdysvallat sitoutuisi sotilaallisten investointien ylläpitämiseen, markkinaperusteisen talousjärjestelmän sekä liittolais- ja kumppanuusverkostojen laajentamiseen sekä liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen instituutioihin ja universaaleihin arvoihin. Visioon sekoittui myös vuosisatainen ajatus Yhdysvaltojen erityisyydestä (Restad 2014). Ulkoministeri Madeleine Albright (1998) kiteytti ajatuksen kuvamalla Yhdysvaltoja kansainvälisen järjestyksen ”korvaamattomaksi valtioksi”.

Liberaalihegemoninen konsensus on heikentynyt 2010- ja 2020-luvuilla kansainvälisen järjestelmän valtasiirtymän, liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen kriisiytymisen sekä Yhdysvaltojen tekemien valintojen vuoksi. Osana pyrkimystään rakentaa ”vapautta palveleva valtatasapaino” George W. Bushin (2002) hallinto halusi entisestään pönkittää Yhdysvaltojen hegemonista asemaa, mutta varasi myös oikeuden ennakoivaan voimankäyttöön. Interventoiden tervetullut sivutuote olisi demokratian ja liberaalien arvojen leviäminen läntisen arvoyhteisön ulkopuolelle (Dunn 2006). Samalla Yhdysvallat kuitenkin suhtautui penseästi monenvälisiin instituutioihin ja sopimuksiin, mikä nakersi maan globaalin johtajuusaseman oikeutusta (Reus-Smit 2004).

Afganistanin ja Irakin sotien pitkittyessä taloudelliset kustannukset ja henkilötappiot kuitenkin vähensivät amerikkalaisten kannatusta kansainvälisesti aktiiviselle ulkopoliittikalke (Kupchan 2020). Samalla Yhdysvaltojen syventynyt sisäpoliittinen kahtiajakautuminen demokraatti- ja republikaanileireihin vaikeutti johdonmukaista toimintaa kansainvälisillä areenoilla (Schultz 2017), ja myös maan ulkopoliittinen debatti moniäänistyi. ”Pidättyväis-

tä” suurstrategista suuntausta edustavien tutkijoiden mukaan maan sitoutuminen liberaaliin hegemoniaan oli johtanut Yhdysvallat harhaan korvaamalla perustavanlaatuiset kansalliset intressit ”höttöisillä” arvoilla (Walt 2018; Ashford 2021).

Vallanjako Yhdysvaltojen visiossa: suurvaltakilpailun maailma

Järjestelmä- ja järjestystason realiteettien muutokset sekä sisäpolitiikan ja mielipideilmas-
ton asettamat rajoitteet ovat näkyneet Yhdysvaltojen suurvaltavisio-
muotoilussa jo Barack Obaman presidenttikaudelta lähtien. Obaman hallinto halusi kääntää katseen Yhdysvaltojen
valta-aseman sisäisiin rakennuspalikoihin, keventää terrorismin vastaisen taistelun sotilaallis-
ta jalanjälkeä (Obama 2010, esipuhe) sekä vastata Kiinan kasvavaan vaikutusvaltiaan ”siirtymä
Aasiaan”-politiikallaan (Clinton 2011). Hallinto siis tunnusti Yhdysvaltojen rajalliset resurs-
sit sekä rajoittuneen kyvyn vaikuttaa monimutkaistuvassa maailmassa (Quinn 2011). Vuoden
2015 turvallisuusstrategia alleviivasi ”valtioidenvälisen vallanjaon kasvavaa dynaamisuutta”
(Obama 2015, 4).

Donald Trump hylkäsi Obaman kompleksisen luennan valtdynamiikoista. Pyrkimykset
yhteistyöhön Kiinan ja Venäjän kanssa eivät olleet tehneet näistä suurvaltahaastajista kan-
sainvälisen järjestyksen vastuullisia osallisia vaan rapauttaneet Yhdysvaltojen kilpailuetua ja
kykyä vaalia intressejään. Uudessa ”suurvaltakilpailun maailmassa” Yhdysvallat lisäisi pelote-
vaikutusta sotilaallisilla panostuksilla ja pakottamalla liittolaisensa tasapuolisempaan taakan-
jakoon. Tämä estäisi – hegemonisen ajattelun perinteitä kunnioittaen – epäedulliset valtata-
sainmuutokset indopasifisella alueella, Euroopassa ja Lähi-idässä. Samalla Yhdysvaltojen
tulisi varmistaa valta-asemansa taloudellinen ja teknologinen pohja investoinneilla sekä uu-
delleenarvioimalla kansainvälisiä kytköksiään (Trump 2017a; ks. myös Schadlow 2018).

Kiinan (ja Venäjän) haastaminen suurvaltakilpailun puitteissa on merkittävin jatkuvuus
Trumpin ja Joe Bidenin presidenttikausien välillä ja nauttii puoluerajat ylittävää kannatusta.
Bidenin (2022) turvallisuusstrategiassa Kiina yksilöidään pitkän aikavälin haasteeksi ja ai-
noaksi valtioksi, jolla on jatkossa kyky haastaa Yhdysvaltoja kokonaisvaltaisesti. Venäjä taas
nähdään alueellisena lyhyen aikavälin uhkana, jolta puuttuu Kiinan kokonaisvaltaiset kyvyk-
kydet. Yhdysvaltojen tulee ylläpitää kilpailuetunsa suurvaltahaastajiin investoimalla koti-
maassa, vahvistamalla liittolaisverkostojaan sekä Euroopassa että Aasiassa ja modernisoimal-
la sotilaalliset kyvykkyytensä, sillä ”strateginen kilpailu” tulee lopulta määrittämään tulevien
vuosikymmenten kansainvälisen järjestyksen suuntaviivat (mt.).

Arvot Yhdysvaltojen visiossa: hapuileva (liberaali) arvojohtaja

Obaman hallinto ei missään vaiheessa täysin allekirjoittanut George W. Bushin ajatus-
ta Yhdysvalloista aktiivisena vapauden ja demokratian airueena, vaikka presidentti pitikin
kiinni Yhdysvaltojen liberaalien arvojen universaaliudesta (Kitchen 2016, 16–17) – Yhdys-
vallat ”johtaisi esimerkillä” (Obama 2010, 10). Obaman teleologisessa maailmankuvassa
autoritaariset valtiot demokratisoituisivat ennen pitkää, koska ”historian kaari taipuu kohti
oikeudenmukaisuutta” (Goldberg 2016). Yhdysvallat ei myöskään halunnut sitoutua uusiin
sotilaallisiin interventioihin arvojen suojelemiseksi muuten kuin äärimmäisissä tapauksissa,

kuten Libyassa keväällä 2011. Samalla pakotteiden rooli ”roistovaltioiden” rankaisemiseksi (ja niiden suvereniteetin rajoittamiseksi) kuitenkin kasvoi.

Donald Trumpin kaudella ajatus vapauden, demokratian ja ihmisoikeuksien yleismaailmallisuudesta jäi taka-alalle. Vallankaappausyritykseen kulminoitunut skandaalien värittämä presidenttiys myös rapautti amerikkalaista demokratiaa ja maan uskottavuutta arvojohtajana. Toki hallinnon turvallisuusstrategia toteaa ylevästi Yhdysvaltojen pyrkivän edistämään ”uskonnon, kokoontumisen ja lehdistön vapautta [...] vapaakauppaa, oikeudenmukaisuutta ja jokaisen ihmiselämän arvokkuutta” (Trump 2017a, 41). Samaisen dokumentin esipuheessa Trump kuitenkin maalaa vision kansainvälisestä järjestyksestä, jossa ”vahvat, *suvereenit* ja *itsenäiset* valtiot, *omine kulttuureineen* ja *unelmineen*, menestyvät rinta rinnan vapaudessa ja rauhassa” (mt., ii, korostus lisätty). Presidentin puheissa esiintyi lisäksi konservatiivis- ja kristillisväritteisiä ajatuksia ”läntisestä sivilisaatiosta” (Trump 2017b), ja hän puhui YK:n yleiskokoukselle liberaalien arvojen sijaan patriotismin tärkeydestä ja globalistisen ajattelun hylkäämisestä (Trump 2017c; 2018). Hallinnon sitoutumista konservatiiviseen arvopohjaan ilmensivät esimerkiksi Trumpin asettama rajoitus aborttioikeuksia edistäville ei-valtiollisille organisaatioille myönnettäville avustuksille (Trump 2017d) ja pyrkimykset estää muunsukupuolisten asepalvelus.

Joe Bidenin hallinto on pyrkinyt palauttamaan liberaalit arvot Yhdysvaltojen ulkopoliittikan keskiöön. Yhtäältä Biden on puhunut Yhdysvaltojen ja laajemmin länsimaisen demokratian suojelemisesta sisäisiä uhkia vastaan (Biden 2021), toisaalta hallinto on kehystännyt suurvaltakilpailun kamppailuksi demokraattisten ja autoritaaristen hallintomallien välillä (Biden 2022, 8–9). Yhdysvallat näkee demokraattisen arvoyhteisön pönkittämisen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän ja ”vapaan, avoimen, menestyvän sekä turvallisen” maailman takeena (mt., 6) mutta tunnustaa samalla tarpeen ylläpitää pienimmän yhteisen nimittäjän yhteisymmärrystä perustavanlaatuisista periaatteista kuten suvereniteetista ja itsemääräämisoikeudesta. Tämä pragmatismi kumpuaa keskeisen dilemman tunnustamisesta: kiristyvän suurvaltakilpailun maailmassa on pakko pyrkiä yhteistyöhön akuuttien globaalien haasteiden kuten pandemioiden sekä ilmasto-, ruoka- ja energiakriisien ratkaisemiseksi myös autoritaaristen valtioiden kanssa.

Instituutiot Yhdysvaltojen visiossa: valikoivaa monenvälisyyttä

Yhdysvaltojen suhdetta kansainvälisiin instituutioihin on jo vuosikymmeniä leimannut heiluriliike unilateraalimpien ja monenvälisyyttä korostavien kausien välillä (Daalder & Lindsay 2003, 12–14). Barack Obama halusi Yhdysvallat yhteistyöfoorumien keskiöön ja sitouttaa liittolaisia ja muita suurvaltoja tuottamaan globaaliyhdykkeitä sekä ratkaisemaan monimutkaistuvan maailman haasteita (Obama 2010; 2015). Yhdysvallat esimerkiksi valittiin ensimmäistä kertaa YK:n ihmisoikeusneuvostoon vuonna 2009. Lisäksi maa otti johtavan aseman Kööpenhaminan ja Pariisin ilmastoneuvotteluissa sekä globaalin terveyden saralla. Hallinto ajoi myös YK:n turvallisuusneuvoston uudistamista (Obama 2010), mutta se luopui kaavailuista havaittuaan, etteivät nousevat vallat kuten Brasilia, Intia ja Etelä-Afrikka todennäköisesti ottaisi vastuuta Yhdysvaltojen toivomalla tavalla (Patrick 2015, 119–120). Edeltäjänsä George W. Bushin ja Clintonin tapaan Obama kuitenkin päätyi, osittain sisä-

poliittisten rajoitteiden takia, hyödyntämään suljettuja foorumeja (G7, mutta myös G20), informaaleja sitoumuksia (ydinturvallisuuskokoukset) sekä ”harvainvälisiä” (engl. *minilateral*) instituutioita ja sopimuksia (Iranin ydinsopimus ja neuvottelut Tyynenmeren vapaakauppa- sekä TTIP-sopimuksista) (ma.; Kaye 2013).

Donald Trumpin ”Amerikka ensin” -ulkopolitiikan puitteissa Yhdysvallat vetäytyi useilta keskeisiltä yhteistyöfoorumeilta, kuten Tyynenmeren vapaakauppasopimuksesta, Pariisin ilmastopimuksesta, Unescosta, YK:n ihmisoikeusneuvostosta, Iranin ydinsopimuksesta ja – koronaviruspandemian raivotessa – myös maailman terveysjärjestö WHO:sta. Trumpin (2017a, 40) turvallisuusstrategia korosti vastikkeellisuutta: esimerkiksi YK:ssa Yhdysvalloilla tulisi olla suurimpana maksajana enemmän vaikutusvaltaa määrittää organisaation toimintaa. Vuoden 2018 puheessaan yleiskokoukselle Trump (2018) vannoi, ettei ”patriotismin doktriinin” ohjaama ”Amerikka koskaan luovuttaisi suvereniteettiaan [...] globaaleille byrokratioille”. Hallinnon keskeisimmät avaukset institutionaalisella kentällä olivat luonteeltaan informaaleja ja harvainvälisiä, keskeisimpänä Australian, Intian, Japanin ja Yhdysvaltojen välinen *Quadrilateral Security Dialogue* (Quad), jonka tavoitteena on ylläpitää ”vapaata ja avointa indopasifista aluetta” (U.S. Department of State 2019).

Obaman tapaan Bidenin hallinto on halunnut Yhdysvallat takaisin keskeisiin monenvälisiin pöytiin. Vahva tuki Ukrainan suvereniteetille ja Naton avoimien ovien politiikalle, paluu Pariisin ilmastopimukseen sekä WHO:hon ja Yhdysvaltojen valinta YK:n ihmisoikeusneuvostoon osoittavat, että Yhdysvallat haluaa jälleen ohjata liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen kehitystä. YK:n osalta Bidenin turvallisuusstrategia artikuloi pyrkimyksen uudistaa järjestelmää, ja hallinto on sitoutunut turvallisuusneuvoston laajentamiseen (Biden 2022, 12; U.S. Mission to the United Nations 2022). Samalla Yhdysvallat on kuitenkin pyrkinyt entisestään kehittämään harvainvälisiä kanavia ja informaaleja instituutioita osana strategista kilpailua. Esimerkiksi Yhdysvaltojen, Britannian ja Australian välinen suhde on syventynyt AUKUS-sopimuksen myötä, Quadia on kehitetty valtionjohtajien väliseksi foorumiksi ja Yhdysvallat on järjestänyt kaksi Covid-huippukokousta. Bidenin hallinnon monenvälisyys on lisäksi leimallisen arvopohjaista (vrt. Creutz 2022). Se näkee G7:n keskeisenä globaaliongelmiin puuttumisen foorumina (Biden 2022, 17), kun taas G20 ei edes ansaitse mainintaa turvallisuusstrategiaassa. Yhdysvallat kutsui lisäksi joulukuussa 2021 koolle ensimmäisen demokratiahuippukokouksen, jonka tavoitteena on polkaista käyntiin demokraattisen arvoyhteisön resilienssiä vahvistava prosessi.

Kiinan visio: liberaali sääntöpohjainen järjestys ilman liberalismia

Kiina on ryhtynyt presidentti Xi Jinpingin kaudella viestimään tavoittelevansa liberaalin kansainvälisen järjestyksen muovaamista aiempaa oikeudenmukaisemmaksi ja rauhanomaisemmaksi ”ihmiskunnan kohtalonyhteisöksi”. Samaan aikaan Kiina on nostettu etenkin yhdysvaltalaisissa arvioissa vallitsevan järjestyksen päähaastajaksi ja jopa sen potentiaaliseksi kumoajaksi (ks. yllä). Toisaalta monet tutkijat pitävät liian yksinkertaistavana Kiinan kuvaamista ”revisionistiksi”, sillä Kiinan suhtautuminen liberaaliin järjestykseen on ollut kauttaaltaan ristiriitaista. Kiina on hyötynyt merkittävästi varsinkin järjestyksen taloudellisista

rakenteista, vaikka se on johdonmukaisesti kyseenalaistanut Yhdysvaltojen sotilasliittojen ja liberaalin ideologian hegemonista asemaa (Johnston 2019). Suisheng Zhao (2018) on kuvannut Kiinaa ”revisionistiseksi osalliseksi” (engl. *revisionist stakeholder*), joka hyväksyy järjestysten peruseriaatteet mutta ei omaa asemaansa sen hierarkiassa.

Kiinan integroituminen kansainväliseen järjestykseen käynnistyi varsinaisesti Mao Zedongin kuoleman (vuonna 1976) jälkeen. Maon seuraaja Deng Xiaoping lakkautti maolaiseen maailmankommunistiseen järjestykseen tähänneen ulkopolitiikan, jonka korvasi diplomaattinen avautuminen ja pragmaattinen taloudellisen yhteistyön tavoittelu kaikkien osapuolien kanssa. Pragmatismista huolimatta Kiinan suhde järjestykseen haki muotoaan, sillä Kiina ei hyväksynyt kylmän sodan jälkeisen Yhdysvaltojen julistaman ”uuden maailmanjärjestyksen” liberalistista pohjavirettä. (Zhang 2014.)

Yksinäpaisen hetken vallitessa Kiinan johto arvioi Yhdysvaltojen sotilaallisen, taloudellisen ja ideologisen valta-aseman täysin ylivoimaiseksi. Kiinalla ei tämän arvion mukaan ollut kykyä haastaa Yhdysvaltojen hegemoniaa eikä tarjota kilpailevaa visiota Yhdysvaltojen johtamalle järjestykselle. Kylmän sodan jälkeen asetetun matalan profiilin strategian valossa Kiinan tulisi kasvattaa omaa kokonaisvoimaansa mutta välttää Yhdysvaltojen avointa provosointia ja johtajuuden ottamista. Samalla sen tulisi integroitua pragmaattisesti Yhdysvaltojen johtaman järjestyksen instituutioihin ja normeihin (kuten Maailmanpankkiin tai ydinsulkesopimuksiin), jotka tukivat Kiinan talouskasvua ja vakaan turvallisuusympäristön kehittymistä mutta jotka eivät horjuttaneet kommunistisen puolueen valta-asemaa. Vasta pitkän ja määrätietoisen matalan profiilin laajentumisen jälkeen kansainvälinen valtatasapaino voisi keikahtaa Kiinan eduksi, minkä jälkeen Kiina voisi ryhtyä ajamaan omia intressejään aktiivisemmin. (Doshi 2021, 49–53; Sutter 2020, 22–26.)

1990- ja 2000-luku olivat Kiinan ja Yhdysvaltojen johtaman järjestyksen välistä harkitun ja valikoivan integraation aikaa. Kansainvälistä järjestystä koskevissa ulostuloissaan Kiinan johto tyytyi kritisoimaan lännen hegemonista asemaa, mutta se ei esittänyt kokoavaa vaihtoehtoista visiota järjestykselle itselleen. Tyypillisissä järjestystä koskevissa puheenvuoroissaan Kiinan johto esitti tavoittelevansa vakaata, molemminpuolisen puuttumattomuuden ja ”rauhanomaisen rinnakkaiselon” maailmaa, jossa suurvaltojen unilateralistista politiikkaa ei hyväksytty (ks. Jiang 1992; Kiinan rauhanomaisen kehityksen tie 2005).

Viimeistään Xi Jinpingin noustua valtaan vuonna 2012 Kiinan johto vaikuttaa tulkinneen valtatasapainon kääntyneen Kiinan kannalta edulliseksi. Xin kaudella Kiinan ulkopolitiikka on muuttunut aiempaa itsevarmemmaksi ja Kiina on ryhtynyt horjuttamaan vallitsevaa *status quota* niin alueellisesti kuin globaalistikin. Samalla Kiina on alkanut julistaa voimakkaasti pyrkivänsä johtamaan kansainvälisen järjestyksen uudistamista oikeudenmukaisemmaksi ja rationaalisemmaksi sekä tarjoamaan kiinalaisia ratkaisuja ihmiskunnan kollektiivisten ongelmien ratkaisemiseksi (Xinhua 2018). Retoriikka on kiteytynyt Xin julistamassa *ihmiskunnan kohtalonyhteisön* visiossa, jonka tavoitteena on koko perinteisen voimapolitiikan uudistaminen: sen pinttyneiden piirteiden, kuten ”kylmän sodan mentaliteettien” ja ”viidakon lakien” kumoaminen ja korvaaminen ”uudentyyppisillä kansainvälisillä suhteilla” (Tobin 2018; Vuori 2022).

Kohtalonyhteisön retoriikasta löytyy Yhdysvaltojen liberaalin vision kaltainen teleologinen pohjavire. Sen mukaan historialliset megatrendit etenevät vääjäämättömästi kohti maailmaa, jossa valtioiden välinen yhtenäisriippuvuus, yhteistyö ja rauha tiivistyvät. Kehitys ei kuitenkaan tarkoita liberaalidemokratian voittokulkua vaan maailman sekä ideologista että materiaalista moninapaistumista, jonka myötä ei-läntisten alueiden ja kulttuurien painoarvo maailmanpolitiikassa kasvaa. Kohtalonyhteisö esitetään liberaalin järjestyksen päivitettynä versiona, joka on muovattu paremmin näihin trendeihin soveltuvaksi.

Vallanjako kiinalaisessa visiossa: tasa-arvo

Vallanjaon puolesta kohtalonyhteisö esitetään tasa-arvoisena, valtiollista suvereniteettia kunnioittavana järjestyksenä, jossa suurvaltojen unilateralismi ja interventionismi on tullut tiensä päähän. Xi Jinpingin mukaan Westfalenin rauhassa hyväksytyt valtiollisen suvereniteetin periaatteet pätevät edelleen, mutta niiden lisäksi kohtalonyhteisössä vallitsee tasa-arvo sekä suurien että pienienkin valtioiden välillä (Xi 2017b). Tasa-arvo ja puuttumattomuus pätevät myös suurvaltojen ja pienten valtioiden välisissä suhteissa, joskin suurvaltojen tulee kantaa kokonsa mukaista vastuuta esimerkiksi rahoittamalla merkittävämmällä osuudella kansainvälisiä järjestöjä sekä osallistumalla suuremmin panoksin rauhanturvaoperaatioihin. Painoarvostaan huolimatta suurvallat eivät voi päättää järjestyksen institutionaalisista tai ideologisista rakenteista ilman laajemman kansainvälisen yhteisön hyväksyntää tai suorittaa unilateralistisesti sotilaallisia interventioita pienempiin valtioihin (Xi 2015).

Sotilasliitot kuuluvat tässä visiossa auttamattomasti menneen suurvaltapolitiikan ummehtuneelle aikakaudelle. Ne tulisi korvata dialogiin ja taloudelliseen yhteistyöhön perustuvilla ”kumppanuuksilla”, ja myös erilaisia intressejä omaavien suurvaltojen suhteet tulisi uudistaa ”uudentyyppisiksi suurvaltasuhteiksi”, jotka perustuisivat molemminpuoliseen kunnioitukseen ja yhteistyöhön. Suvereniteettiin, tasa-arvoon ja kumppanuuksiin pohjautuvan rakenteen tavoitteena on ”universaalin turvallisuuden maailma”, jossa liittolaisrakenteet on lakkautettu ja korvattu globaaleilla kumppaneiden verkostoilla. Konfliktien ja ristiriitojen ilmeneminen on kuitenkin välttämätöntä. Kohtalonyhteisö pyrki ensisijaisesti ehkäisemään konfliktien synnyn, mutta mikäli konsultaatiot epäonnistuvat, voisi YK:n turvallisuusneuvosto mandata rauhanturvaoperaation kaikkein räikeimpien ihmisoikeusloukkauksien estämiseksi. (Xi 2015.)

Kohtalonyhteisössä voima jakaantuu siis käytännössä epätasaisesti useiden napojen ja ”kehityskeskittymien” välillä. Tämä ei kuitenkaan aiheuta ongelmaa, koska järjestys on siirtynyt perinteisen suurvaltapolitiikan ”viidakon lakien” tuolle puolen ja vastakkainasettelu on korvautunut syvällä yhtenäisriippuvuudella. Hegemoniset keskuksat puuttuvat, ellei sellaiseksi lasketa YK:n turvallisuusneuvostoa.

Arvot kiinalaisessa visiossa: kulttuurinen monimuotoisuus

Kohtalonyhteisöä esittelevässä retoriikassa käsitteet kuten oikeus, demokratia ja vapaus esitetään toistuvasti ihmiskunnan yhteisesti jakamina ja tavoittelemisena arvoina (ks. Xi 2015). Arvoja ei silti nähdä liberaalidemokraattisen linssin läpi vaan ainoastaan valtioiden välisiä suhteita koskevin periaatteina, sillä kohtalonyhteisön ydinperiaatteet suvereniteetista ja ta-

sa-arvosta toimivat eräänlaisina meta-arvoina, jotka ylittävät sisäpoliittisten arvojen ja ideologioiden merkityksen.

Kohtalonyhteisöstä puuttuisi universaali ideologia tai arvojärjestelmä, joka kaikkien olisi omaksuttava, eikä yhdenkään suurvallan ideologian (sen enempiä läntisen liberalismiin kuin kiinalaistyyppisen sosialisminkin) sallittaisi nousta monopoliasemaan. Ideologisen hegemonian sijaan jokainen valtio saisi vapaasti valita oman ”kehityspolkinsa”, ja kohtalonyhteisö sallisi erilaisten kulttuurien, ideologioiden ja poliittisten järjestelmien kukoistaa rinnakkain, toinen toiseltaan oppien. (Xi 2015; 2017b.) Ajatus on itänyt jo vähintään Jiang Zeminin (vk. 1989–2002) esittämässä ”sivilisaatioiden monimuotoisuuden” käsitteessä, sekä varsinkin Hu Jintaon kaudella (2002–2012) esitettyssä ”harmonisen maailman” periaatteessa, jonka mukaan erilaisuuksien muodostama harmonia on parempi kuin pakotettu yhtenäisyys (Keith 2012).

Toisaalta, vaikka liberalismiin poliittiset aspektit hylätään, korostaa kohtalonyhteisön retoriikka vapaakaupan ja globalisaation myönteistä merkitystä. Globalisaatio ja sen aiheuttamat tiivistyvät yhtenäisriippuvuudet nähdään sekä peruuttamattomana historiallisena megatrendinä että myös lähes itseisarvoisena kehityksenä, jota kohtalonyhteisö pyrkisi toiminnallaan edistämään. Samalla kohtalonyhteisön tavoitteena on kuitenkin tasapainottaa globalisaation hedelmien epätasaista jakautumista globaalien pohjoisen ja etelän välillä sekä luoda ”yhteisen vaurauden maailma” (Xi 2017b; c).

Arvomaailmansa puolesta kohtalonyhteisö olisi siis heterogeeninen ja monimuotoisuuden suvaitseva järjestys, joka kuitenkin pyrkisi tiivistyvään taloudelliseen kanssakäymiseen. Vaikka Kiinan johto on toisinaan vihjannut Kiinan tarjoavan omaa kehitysmalliaan vaihtoehdoksi läntiselle liberalismille (ks. Xi 2017c), Kiinan sisäpoliittisessa ympäristössä Xi Jinpingin kaudella käynnistynyt marxistis-leninistisen ideologian kurinpalautus ei näy Kiinan ulkopoliittisessa retoriikassa juuri millään tavalla.

Instituutiot kiinalaisessa visiossa: liberaali järjestys plus

Institutionaalisen rakenteen suhteen kohtalonyhteisö ottaa lähtökohdakseen vallitsevan kansainvälisen järjestyksen peruselementit, erityisesti YK:n ja sen turvallisuusneuvoston, mutta myös muut YK:n ympärille rakentuneet kansainväliset instituutiot. Kohtalonyhteisön retoriikka korostaa nykyisen institutionaalisen rakenteen merkitystä ja Kiinan horjumaton tukea YK:n peruskirjan hengelle. (Xi 2015.) Tämän lisäksi Kiina on osallistunut tapauskohtaisesti myös suljettuihin ja minilateraaleihin järjestöihin, ja se pitää esimerkiksi G20-kokousta merkittävänä globaalien talouspoliittisten suunnittelutyön foorumina.

Nämä peruslähtökohdat asetettuaan kohtalonyhteisön retoriikka tyypillisesti toteaa, että vallitseva institutionaalinen rakenne tulee uudistaa vastaamaan paremmin muuttuvan valtatasapainon realiteetteja. Xi Jinpingin Davosin talousfoorumissa vuonna 2017 pitämän puheen mukaan kehittyvä maailma tuottaa jo 80 prosenttia globaalista talouskasvusta, ja sen olisi saatava äänensä painavammin kuuluviin myös vallitsevissa instituutioissa. Ylempänä esitetyt demokratian ja tasa-arvon periaatteet tulisi siten realisoida kansainvälisessä hallinnossa. (Xi 2017a.) Uudistusten lisäksi Kiina on ryhtynyt rakentamaan omia rinnakkainstituutioitaan. Näistä epäilemättä näkyvin on ollut vuonna 2013 käynnistetty Vyö ja tie -aloite, josta on yhdessä Kiinan perustamien kehityspankkien (AIIB, NDB) kanssa muodostunut merkittävä

globaali talouspoliittinen instrumentti (Gill 2022). Vyön ja tien agenda on ajettu myös Kiina-keskeisissä multilateraaleissa foorumeissa, kuten säännöllisesti järjestettävässä Kiinan ja Afrikan yhteistyöfoorumissa (Forum on China-Africa Cooperation, FOCAC) sekä Kiinan ja itäisten EU-maiden 16+1-foorumissa. Taloudellisten uudistusten lisäksi Kiinan ja Venäjän perustamasta Shanghaiin yhteistyöjärjestöstä (SCO) on vakiintunut keskeinen alusta Keski-Aasian turvallisuuskysymysten käsittelylle.

Aivan viimeaikaisimpana kehityksenä Kiinan johto on esitellyt ”globaalin kehitysaloitteen” sekä ”globaalin turvallisuusaloitteen”, jotka on kuvattu kiinalaisiksi ratkaisuksi globaalien ongelmien ratkaisemiseksi (Xinhua 2022). Molemmat aloitteet, etenkin turvallisuusaloite, vaikuttavat kuitenkin lähinnä retorisilta avauksilta, jotka toistavat kohtalonyhteisöretoriikassa esitettyjä pointteja, eivätkä esitä uusien konkreettisten instituutioiden pystyttämistä (ks. Wang 2022).

Kokonaisuutena kohtalonyhteisö muistuttaa vallitsevaa liberaalia sääntöpohjaista järjestystä, josta on kuitenkin karsittu liberaalidemokraattiset periaatteet pois. Sen ytimessä on tiukka westfalenilainen tulkinta valtiollisesta koskemattomuudesta, joka ei kuitenkaan sopivilla instituutioilla ja regiimeillä ohjattuna johda anarkiaan, vaan tiivistyvään kansainväliseen yhteistyöhön ja eräänlaiseen moderniin versioon Immanuel Kantin visioimasta ”vapaiden tasavaltojen rauhanliitosta” (Kant 2000). Realisempi vertailukohta voisi olla globaaliksi levittänyt Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestö (ASEAN), jossa tiukkaa suvereniteetin tulkintaa noudattavat valtiot kykenevät turvallisuusristiriittojensa sivistyneeseen käsittelyyn sekä syvään taloudelliseen yhteistyöhön.

Venäjän visio: suvereenien suurvaltojen moninapainen maailma

Siinä missä Yhdysvaltojen vision jatkuvuus kiteytyy suurvaltakilpailuun, Venäjän näkemys kansainvälisen järjestyksen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta perustuu vuonna 2021 julkaistun kansallisen turvallisuuden strategian mukaan suurvaltojen väliseen kamppailuun (Ukaz 2021). Venäjän tulkinnat nojautuvat perinteiseen geopolitiikkaan, jossa maantiede ja luonnonvarat määrittelevät politiikan reunaehdot. Viimeaikaisessa tutkimuksessa Venäjän ulkopolitiittista ajattelua onkin tulkittu ontologisen turvallisuuden näkökulmasta (esim. Pynnöniemi 2021, 4–6): Venäjä korostaa erityisen identiteettinsä olevan uhattuna ja oikeuttaa sillä sotilaallisia toimiaan.

Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäyssota yllätti monet, sillä Vladimir Putinia oli totuttu pitämään omia etujaan vaalivana ”rationaalisena” toimijana, eikä tämänkaltaista riskinottoa ideologisin perustein odotettu. Venäjän johdon puheissa kertomusta Venäjän ja venäläisyyden erityisyydestä oli kuitenkin vahvistettu historiapolitiikalla ja konservatiivisiin arvoihin nojautuvalla kansallismielisyydellä yhä tarmokkaammin 2010-luvulta lähtien. Keväällä 2022 mediassa muisteltiin taajaan myös Putinin vuonna 2007 Münchenin turvallisuuskonferenssissa pitämää puhetta, jossa hän kuvasi suorasanaisesti tyytymättömyyttään kylmän sodan jälkeiseen kansainväliseen järjestykseen. Putin penäsi muun muassa ”turvallisuuksakuita,” jotka venäläisen tulkinnan mukaan Neuvostoliitolle annettiin toukokuussa 1990, ettei Nato laajenisi Saksasta itään (Kremlin.ru 2007). Venäjä on 2000-luvun kuluessa

ajanut maailmanjärjestystä, jonka keskeisiä piirteitä ovat moninapaisuus eli Yhdysvaltojen ylivallan vastustaminen, suvereniteetin korostaminen sekä ”perinteisten arvojen” puolustaminen. Venäjän visiossa ”maailman navat” eli suurvallat määrittyvät voiman ja suorituskyvyn mukaan. Jo Münchenissä Putin korosti ”laillisuuden”, yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden tärkeyttä, mutta ylevät periaatteet törmäävät käytännössä siihen, että Venäjän näkökulmasta maailma koostuu suurvalloista ja niiden etupiireistä.

Venäjän nykyisen vision voi jäljittää maan poliittisen eliitin pettymykseen siitä, millaiseksi Venäjän asema maailmanpolitiikassa muotoutui kylmän sodan päätyttyä. Neuvostoliiton viimeisen johtajan Mihail Gorbatšovin lähentyminen läntisten kollegoidensa kanssa loi pohjaa toiveikkuudelle, joka alkoi kuitenkin murentua pian Neuvostoliiton kaaduttua. 1990-luvulla poliittisen johdon tärkein tavoite oli estää Venäjän ajautuminen sellaiseen kaaokseen, joka hajottaisi maan sisältä käsin. 2000-luvun alussa Venäjä puolusti paikkaansa silloisen maailmanjärjestyksen keskiössä muun muassa tukemalla Yhdysvaltojen terrorisminvastaista sotaa mutta alkoi myös ottaa etäisyyttä tuon järjestyksen peruseriaatteisiin. Erityisen katkerasti Venäjän johto suhtautui Naton toimintaan Kosovon sodassa. Pelko demokratiamielenosoitusten yltyemisestä Ukrainan oranssin vallankumouksen jälkeen vuonna 2004 sai Venäjän johtajat muun muassa kehittämään Venäjälle ominaisen, läntisestä mallista eroavan ”suvereenin demokratian” käsitteen. 2010-luvun kuluessa, ”Arabikevään” tapahtumien ja Putinin kolmannen presidenttikauden myötä, vaatimus kansallisesta erityisyydestä ulkopoliittikan perustana yhtenäistyi venäläisessä ajattelussa.

Vallanjako venäläisessä visiossa: moninapaisuus ja suvereniteetti

Venäjän visio maailmanjärjestyksestä perustuu nykyisen järjestyksen haastamiseen: se haluaa luoda vastavoiman – tai vastavoimia – hegemonialle. Venäjän tulkinnan mukaan kylmän sodan kaksinapaisesta järjestelmästä siirryttiin yksinapaiseen, jossa Yhdysvallat yksipuolisesti määritteli ehdot muulle maailmalle, kunnioittamatta siis muiden valtioiden suvereniteettia. Putinin puheissa ilmaus Yhdysvalloista sanelemassa pelisääntöjä on toistunut hänen ensimmäisistä presidenttikausistaan lähtien. Nyt länsivetoinen globalisaatio kohtaa moninaisia ongelmia, ja Venäjän mukaan ”sanelemisen” aika on ohi. Venäjän ulkopoliittinen eliitti on argumentoinut moninapaisen vallanjaon puolesta jo 1990-luvulta lähtien (Makarychev & Morozov 2013, 340). 2010-luvulla keskeisissä politiikka-asiakirjoissa pitkän aikavälin intressinä kuvataan Venäjää suurvaltana joko ”moninapaisessa” tai ”polysentrisessä” maailmassa. Venäjän näkökulmasta ”historiallisen lännen” heikentyessä kamppailu maailman hallinnasta useiden voimakeskittymien välillä kiihtyy (esim. Ukaz 2016, 5).

Keskeisin käsite Venäjän kansainvälisen järjestyksen visiossa on kansallinen suvereniteetti. Venäjä on aiemmin soveltanut käsitettä westfalenilaisessa mielessä silloin, kun se on vaatinut muita maita olemaan puuttumatta Venäjän sisäisiin toimiin, mutta se on myös perustellut sillä ”kansallista etua suojelevia” interventioitaan toisten entisen Neuvostoliiton valtioiden alueille (esim. Frear & Mazepus 2020, 3). Kuitenkin viimeistään vuoden 2014 jälkeen on ollut selvää, että Venäjän vision ja toiminnan välinen kuilu kiteytyy nimenomaan sen hallittomuuteen hyväksyä pienten valtioiden suvereniteettia, erityisesti niiden, jotka se laskee kuuluvaksi omaan etupiiriinsä. Kaikkein selvimmin tämä näkyy suhtautumisessa Ukrainaan,

jonka ei ainoastaan suvereniteetin vaan myös valtiollisen olemassaolon Putin kiisti kesällä 2021 julkaisemassaan esseessä (Putin 2021). Venäjän näkemyksen mukaan kaikki itsenäiset valtiot eivät voi olla ”aidosti” suvereenia, vaan ainoastaan ne, jotka ovat sotilaallisesti tarpeeksi kyvykkäitä vastustukseen hegemonin painostusta. Vuoden 2021 kansallisen turvallisuuden strategiassa tämä asetelma ilmaistaan hyvin suoraan: ”Sotilaallis-poliittista tilannetta maailmassa kuvaa uusien globaalien ja alueellisten valtakeskittymien (ven. *tsentrov sily*) muodostuminen ja niiden välinen kamppailu vaikutuspiireistä (*sfera vlijanija*). Sotilaallisen voiman merkitys kansainvälisten suhteiden toimijoiden instrumenttina geopolittisten tavoitteidensa saavuttamisessa kasvaa.” (Ukaz 2021, IV / 34.)

Venäjän visiossa globaalia moninapaista vallanjakoa perustellaan siis ensisijaisesti oikeudenmukaisuudella ja historiallisella tehtävällä (Curanović 2021). Kesällä 2020 Vladimir Putin julkaisi esseen toisen maailmansodan ”opetuksista”, joista tärkeimpänä hän piti voittajien yhteistyötä: Putinin mukaan niillä, jotka nykyisin edustavat toisen maailmansodan voittajavaltioita, on velvollisuus taata konflikteja estävän järjestelmän säilyminen ja kehittyminen (Putin 2020). Venäjän visiossa maailman navat ovat sotilaallisia suurvaltoja eli käytännössä ydinasevaltoja. Oikeudenmukaisuuden argumentti taas näkyy myös Venäjän tavassa korostaa ei-läntisten toimijoiden ääntä ja toimijuutta ja omaa tulkintaansa siitä, ettei Venäjällä ole kolonialistista historiaa. Tällaiset äänenpainot näkyvät Venäjän diplomaattisessa julkisuuskuvassa sekä bilateraalisisuhteissa useiden Afrikan maiden kanssa ja osin myös Venäjän tavoissa puhua Kiinasta.

Arvot venäläisessä visiossa: ”perinteisten arvojen” puolustaja

Venäjän johto perustelee moninapaisuuden tarvetta vetoamalla kansalliseen suvereniteettiin, jonka mukaisesti jokaisen valtion pitäisi voida kehittyä ilman ulkopuolista ”painostusta”. Venäjän visio kuitenkin eroaa kiinalaisesta ”harmonisen maailman” ideaalista siten, että myös arvojen välillä vallitsee kamppailu: ”venäläinen sivilisaatio” toimii tällä hetkellä globaalisti uhattujen konservatiivisten arvojen puolustajana ja säilyttäjänä maailmassa. Suvereniteetti ja arvojen puolustaminen limittyvät, sillä Venäjän retoriikassa ”perinteisiä arvoja” uhkaa nimenomaan läntisen sivilisaation rappio ja Yhdysvaltojen hegemonia. Sen mukaan länsi on hylännyt alun perin yhteiset, perinteiset arvot ensisijaisesti ryhtyessään vaatimaan oikeuksia vähemmistöille. Venäjän ortodoksinen kirkko on jo pitkään haastanut ajatusta universaaleista ihmisoikeuksista, ja poliittinen johto tukeutuu näihin näkemyksiin.

Samoin kuin Kiinassa, Venäjän ulkopolitiikan voidaan katsoa kääntyneen varsin pragmaattisesta ideologisesti värityneeksi vuonna 2012. Putinin kolmannen presidenttikauden myötä puheet ”henkis-eettisistä” arvoista Venäjän sisäisen yhtenäisyyden perustana voimistuivat, mikä vaikutti myös ulkopolitiikan puhetapoihin.⁵ Tätä ”konservatiivista käännettä” edelsivät laajat mielenosoitukset hallintoa vastaan, ja Venäjän poliittisen johdon näkökulmasta suurin ongelma liberaalissa maailmanjärjestyksessä onkin vaatimus demokratiasta. Venäjä on kuitenkin pitänyt kiinni demokratiaa imitoivista instituutioistaan (ainakin vuoden 2020

5 Tosin Matthew Frear ja Honorata Mazeus (2021, 18) huomauttavat, että ulkopolitiikan virallisissa linjauksissa ”sivilisatorinen retoriikka” ei ole yhtä näkyvää kuin esimerkiksi presidentin puheissa tai muissa erityisesti kohteille suunnatuissa teksteissä.

perustuslakiuudistukseen asti). Sen sijaan jo vuonna 2012 julkaisemassaan esseessä Putin korosti ”moraalittomuutta” maailmanpolitiikassa (Putin 2012) ja on sen jälkeen painottanut useasti ”perinteisten arvojen” suojelemisen tärkeyttä.

Venäjän ajamat konservatiiviset arvot asettuvat osaksi laajaa kansainvälistä antigender-aaltoa, jolla on vakaa kannatus muun muassa Yhdysvaltojen kristillisten konservatiivien parissa. Useat lakimuutokset viime vuosina, muun muassa ”ei-perinteisistä” seksuaalisesta suuntautumisesta viestiminen ja perhevähikivallasta annettujen tuomioiden huojentaminen, kertovat näiden arvojen korkeasta asemasta Venäjän sisäpolitiikassa. Venäjän virallinen retoriikka on ollut maltillisempaa kuin hallintoa tukevien erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden, jotka kauhistelevat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä muun muassa rinnastamalla heidät pedofiileihin, mutta kaiken kaikkiaan tällaiset ”haitalliset ilmiöt” esitetään Venäjälle kulttuurisesti vieraina. Tämä puhuttelee monia yleisöjä myös globaalisti, ja homofobian voi nähdä toimivan Venäjän maailmanjärjestyksen visiota vahvistavana populistisena polttoaineena.

Instituutiot venäläisessä visiossa: kenen ääni kuuluu?

Venäjän miehitettyä Krimin vuonna 2014 se suljettiin ulos useista kansainvälisistä organisaatioista. Jäljelle jääneistä foorumeista tuli sille entistä tärkeämpiä kanavia tuoda omaa viestiään julki, vaikka se onkin jäänyt usein näkemyksineen varsin yksin: esimerkiksi G20-maiden kokouksessa marraskuussa 2022 Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov toisti Venäjän näkemystä lännen aloittamasta hybridisodasta. G20-kokoukset ovat olleet Venäjälle tärkeitä, ja se on hyödyntänyt niitä korkean tason kahdenvälisten tapaamisten järjestämiseen. Venäjän eroa G20-ryhmästä on toivottu ainakin Yhdysvaltojen puolelta. Vuoden 2016 ulkopoliittisessa konseptissa G20, BRICS ja Shanghain yhteistyöjärjestö mainitaan foorumeina, joissa Venäjä voi toteuttaa ”maantieteellisesti ja sivilisatorisesti edustavien” suurvaltojen (ven. *veduššie gosudarstva*) kanssa kollektiivista johtajuutta (Ukaz 2016, 25).

Venäjällä on voimistunut 2000-luvun alusta lähtien halu vahvistaa alueellisia instituutioita. Venäjälle tärkeinä, mutta Venäjä-vetoisina ja asymmetrisinä, yhteenliittyminä sekä Euraasian talousunioni (EaEU) että Kollektiivinen turvallisuusjärjestö (CSTO) heijastelevat pitkälti Venäjän ulkosuhteiden tilannetta: useat niihin kuuluvat entiset Neuvostoliiton maat ovat pyrkineet ottamaan Venäjästä etäisyyttä sekä symbolisesti että käytännön tasolla ensin Krimin valtauksen ja sittemmin hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Kuitenkin esimerkiksi Kazakstanin kritiikkiä rajoittaa sen hallinnon tukeutuminen Venäjän apuun tammikuun 2022 kansannousun kukistamisessa.

Venäjän ulkopoliittisessa retoriikassa YK:n rooli perustavanlaatuisena kansainvälisiä suhteita säätelevänä järjestönä tunnustetaan ja turvallisuusneuvoston tärkeyttä korostetaan (Ukaz 2016, 3d; 24). Putinin vuonna 2020 julkaisemassa historia-esseessä hän niin ikään puolusti turvallisuusneuvostoa ja erityisesti sen periaatetta säilyttää veto-oikeus (Putin 2020). Tämä kertoo siitä, miten Venäjä näkee sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän: Venäjän visiossa turvallisuusneuvosto on lähestulkoon ainoa legitimi yhteistyöfoorumi, sillä sen pysyvillä jäsenillä on ensinnäkin historiasta kumpuava oikeus päättää maailmanpolitiikan suurista linjoista; toiseksi päätösten täytyy olla yksimielisiä. Nyt kun YK:n kyky estää konflikteja on enenevässä määrin kyseenalaistettu ja Venäjän erottamista turvallisuusneuvostosta

on pidetty mahdollisena, Venäjän visiossa ei juuri ole korvaavia ehdotuksia yhteistyöfoorumiksi. Päinvastoin Venäjän retoriikassa suvereniteetin käsitteeseen liittyy vahva ”puuttumattomuusperiaate”: kansainvälisellä yhteisöllä ei ole oikeutta määrätä minkään valtion sisäisistä asioista ulkopuolelta. Omalta osaltaan Venäjä vahvisti tätä periaatetta kirjaamalla vuonna 2020 uudistettuun perustuslakiin kohdan, jonka mukaan Venäjän omaa lainsäädäntöä pidetään kansainväliseen oikeuteen nähden ensisijaisena, jos velvoitteet ovat keskenään ristiriidassa (Gosudarstvennaja дума 2020, 79).

Venäjän visio kansainvälisestä järjestyksestä noudattaa pitkää jatkuvuutta: moninapainen vallanjako on ollut sille tärkeä jo 1990-luvulta lähtien, ja kansallista suvereniteettia on painotettu Venäjän retoriikassa yhtä pitkään. ”Venäläisen sivilisaation” ja sen puolustamien konservatiivisten arvojen korostaminen on vain voimistunut kuluneen vuosikymmenen aikana. Näille ajatuksille on voinut olla globaalisti kysyntää länteen kriittisesti suhtautuvien autoritääristen hallintojen keskuudessa, mutta Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman hyökkäyssodan myötä Venäjän vision uskottavuus – tai sen mahdollisuudet toteuttaa sitä käytännössä – ovat murentuneet. Venäjän visiossa pienten valtioiden toimijuutta tai suvereniteettia ei ole tunnustettu aiemminkaan, mutta sen valmius riskeerata kansainvälisen asemansa rippeetkin taistelemalla ”etupiireistä” on lisännyt maailmanpolitiikan epävakautta.

Visiot vertailussa: pienin yhteinen nimittäjä?

Vallanjaon osalta sekä Venäjän että Kiinan visiot on lähtökohtaisesti rakennettu vaihtoehtoina Yhdysvaltojen hegemoniselle asemalle ja yksinapaiselle kansainväliselle järjestelmälle. Kiinalaisessa kohtalonyhteisössä valtahierarkiat menettävät merkityksensä, kun kansainvälisen politiikan perimmäinen anarkkinen olemus on rauhoitettu ja ihmiskunta on siirtynyt yhteistyön aikakauteen. Vallan jakautumisen suhteen kohtalonyhteisö on teknisesti ottaen yhä moninapainen, mutta navat eivät kilpaile toksisesti ja niiden väliset suhteet on organisoitu hyväntahtoisiksi ”kumppanuuksiksi”. Venäjän moninapaisessa visiossa Yhdysvaltojen hegemonia pitää korvata oikeudenmukaisemmalla, alueellisten suurvaltojen keskinäisellä vallanjaolla, jossa suurvallat kamppailevat keskenään mutta kunnioittavat toistensa suvereniteettia. Yhdysvallat on puolestaan herännyt ”yksinapaisen hetkensä” loittonemiseen ja autoritaaristen suurvaltojen heittämään haasteeseen korostamalla suurvaltakilpailua tulevien vuosikymmenten määrittävänä ilmiönä. Yhdysvallat ei kuitenkaan selkeästi artikuloi millaiseen vallanjaoolliseen lopputulemaan se pitkässä juoksussa pyrkii. Kokonaisvaltainen kilpailu voi teoriassa johtaa *sekä* hyväksyttävään ja vakiintuneeseen valtasapainoon suurvaltahaastajien kanssa *että* yksinapaisen järjestelmän ja Yhdysvaltojen (ja laajemmin ”lännen”) hegemonisen aseman palauttamiseen.

Keskeinen sekä arvoihin että vallanjakoon liittyvä eroavaisuus koskee suvereniteetin käsitteen ymmärtämistä. Kaikissa visioissa kansallinen suvereniteetti on olennainen käsite, mutta sen soveltamisen alaa rajataan eri tavoin. Kiinan visio nojaa perinteiseen westfalenilaiseen tulkintaan, jossa itsenäiset, tunnustetut kansallisvaltiot ovat suvereneja riippumatta niiden koosta tai kansainvälispoliittisesta asemasta. Yhdysvalloissa suvereniteetille asetetaan rajat erityisesti, kun kyse on läntisen arvoyhteisön ulkopuolisista valtioista. Autoritaaristen regii-

mien harjoittamaan politiikkaan valtioiden rajojen sisällä voidaan tarvittaessa puuttua diplomaattisin keinoin, asettamalla pakotteita ja äärimmäisissä tapauksissa sotilaallisilla interventiolla. Näiden keinojen hyödyntäminen toki vaihtelee tilanteesta ja presidentinhallinnosta toiseen. Venäjän retoriikassa kansallinen suvereniteetti on ensisijaisen tärkeä käsite. Venäjän mukaan valtioilla on oikeus tehdä omaan kulttuuriin ja perinteeseen pohjaavaa politiikkaa, eikä toisten suvereenien valtioiden asioihin pidä puuttua. Venäjän vision ristiriitaisuus kiteytyy kuitenkin siinä, ettei suvereniteettiin nähdä oikeutusta kuin sotilaallisesti ja/tai taloudellisesti vahvoilla valtioilla, eikä muiden suvereniteetin kunnioittaminen rajoita Venäjän omaa toimintaa edes sen rajojen ulkopuolella.

Lisäksi kolme visiota maailmanjärjestyksestä eroavat toisistaan merkittävästi siinä, millaisia arvoja kyseiset maat pyrkivät ajamaan kansainvälisen järjestyksen perustaksi. Yhdysvalloissa poliittinen perinne korostaa liberaaleja arvoja kuten vapautta, demokratiaa ja universaaleja ihmisoikeuksia. Trumpin presidenttikaudella näiden rinnalle kuitenkin nousivat patriotismi ja kristillisen arvoyhteyden korostaminen, joilla puhuteltiin konservatiivista ja kansallismielistä yleisöä Yhdysvalloissa ja kansainvälisesti. Sekä Venäjän että Kiinan visiossa kansainvälisen järjestyksen pohjana ei tule olla universaaleja arvoja: kansainvälisten ulkopäin saneltujen ”standardien” sijaan jokaisen suvereenin valtion pitää voida itse noudattaa sille kulttuurisesti ominaisia arvoja ja normeja. Venäjän retoriikassa muun muassa ”Yhdysvaltojen sanelemia” ihmisoikeuksia pidetään maan omalle perinteelle sellaisenaan vieraina ja sopimattomina. Venäjän visiossa kuitenkin näkyy myös pyrkimys antiliberaalien arvojen puolustamiseen. Tämä ei rajoitu vain Venäjän rajojen sisäpuolelle, vaan Venäjä katsoo olevansa ”perinteisten arvojen” turvaaja globaalisti. Sen sijaan Kiina ei perustele toimintaansa maailmassa ideologisilla arvokokonaisuuksilla, joskin se pyrkii esiintymään oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman globalisaation esitaistelijana varsinkin kehittyvässä maailmassa.

Kansainvälisen institutionaalisen kentän osalta eroavaisuudet kulminoituvat tapaan, jolla YK-järjestelmää tulisi kehittää (tai olla kehittämättä), sekä niihin potentiaalisesti kilpaileviin instituutioihin, joita Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä tukevat tai rakentavat kasvattaakseen vaikutusvaltaansa kiristyvän suurvaltakilpailun maailmassa. Yhdysvallat on jo vuosikymmeniä pitänyt esillä YK-järjestelmän uudistamista, ja viimeisimpien presidentinhallintojen kohdalla tämä on tarkoittanut turvallisuusneuvoston reformipyrkimyksiä (Obama, Biden) tai vastikkeellisuutta Yhdysvaltojen rahallisille panostuksille (Trump). Epämuodollisten ja harvinaisten instituutioiden osalta Yhdysvalloille on muodostumassa selkeä preferenssi yhteenliittymiin demokraattisen arvoyhteisön sisällä – instituutioiden funktio on vahvistaa Yhdysvaltojen liittolais- ja kumppanuusverkostoja, eivätkä ne aina välttämättä palvele maan julkilausumia laajempia pyrkimyksiä ratkaista globaalihaasteita. Venäjä pitää YK:n turvallisuusneuvostoa kansainvälisen järjestyksen rauhanomaisuuden takaavana instituutiona, ja Venäjän johto on useasti painottanut sen pysyvien jäsenten ja veto-oikeuden tärkeyttä. Myös Kiina kannattaa vahvan YK-keskeisen instituutorakenteen asemaa, mutta Kiina pyrkii luomaan sen rinnalle omia, lähinnä talouspolitiikkaan keskittyneitä varjoinstituutioitaan. Taulukkoon 1 (s. 26) on koottu tarkasteltujen valtioiden visioiden pääpiirteet.

Taulukko 1. Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän järjestysvisiot

	Vallanjako	Arvot	Instituutiot
Yhdysvallat	<ul style="list-style-type: none"> • suurvaltakilpailun maailma • epäselvää: hegemoninen / yksinapainen vai hyväksyttävä valtatasapaino 	<ul style="list-style-type: none"> • liberaalit arvot kuten vapaus, demokratia ja ihmisoikeudet • suvereniteetti ja valtioiden itsemääräämisoikeus (kvalifioitu läntisen arvoyhteisön ulkopuolella) • Trumpin kaudella patriotismi, kristillinen arvoyhteys, konservatiiviset arvot 	<ul style="list-style-type: none"> • uudistettu YK • harvainvälisyys (AUKUS, QUAD) • informaaliset instituutiot (G7) • arvopohjainen monenvälisyys (G7, demokratia-huippukokous)
Kiina	<ul style="list-style-type: none"> • suvereniteetti • tasa-arvoiset suhteet suurten ja pienten valtioiden välillä • moninapaisuus • hegemoniattomuus 	<ul style="list-style-type: none"> • suvereniteetti • puuttumattomuusperiaate • kulttuurinen & ideologinen hegemoniattomuus, taloudellinen yhteistyö • yhteinen vauraus 	<ul style="list-style-type: none"> • vallitseva (YK, Bretton Woods jne.), joskin kehitysmaiden painoarvoa vahvistettava • kiinalaiset tukevat instituutiot (Vyö ja tie, AIIB, NDB) • Kiina+ -foorumit • BRICS, SCO
Venäjä	<ul style="list-style-type: none"> • moninapaisuus • suvereenit suurvallat 	<ul style="list-style-type: none"> • kansallinen erityisyys • konservatiiviset (antiliberaalit) arvot 	<ul style="list-style-type: none"> • vallitseva soveltuvin osin: YK (erityisesti / vain turvallisuusneuvosto) • monenkeskiset, alueelliset yhteenliittymät (EaEU, CSTO, BRICS, SCO)

Kohti kilpailevien järjestysten maailmaa?

Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä tulkitsevat kansainvälisen politiikan siirtyneen uuteen epävarmuuden ja vastakkainasettelun aikaan, jonka seurauksena myös kansainvälinen järjestys hakee uutta muotoaan. Maiden visiot kansainvälisen järjestyksestä hyväksyvät pienimpinä yhteisinä nimittäjinä lähinnä YK:n instituutorakenteen ja sen pääperiaatteet, mutta niissä vaaditaan osin ristiriitaisin tavoin järjestyksen uudistamista. Ovatko visiot siis mitenkään keskenään sovitettavissa?

Venäjän visioon kuuluvan ”rajoitetun suvereniteetin” sekä konservatiivisen ideologisen ulottuvuuden vuoksi visio on huonosti yhteensopiva sekä Yhdysvaltojen liberaalin järjestyksen että Kiinan arvoneutraalin ja westfalenilaisen kohtalonyhteisön kanssa. Toisaalta Ukrainan sodan ja Venäjän heikkenemisen myötä visio löytänee yhä vähemmän kaikupohjaa niin lähiympäristössä kuin globaalisti. Uuden kansainvälisen järjestyksen muodosta jäävät siten kilpailemaan lähinnä Yhdysvaltojen ja Kiinan tarjoamat visiot.

Yhdysvaltojen visioon tiukasti kytkeytyvät liberaalidemokraattiset arvot hankaavat väistämättä Kiinan ja Venäjän visioita vasten. Lisäksi Yhdysvaltojen käsitys suvereniteetista vaikuttaa pätevän lähinnä Yhdysvaltojen kumppaneiden muodostaman liberaalin maailman sisällä, vaikka maan interventiohalukkuus onkin ollut vähenemään päin. Kokonaisuutena sekä Kiina että Venäjä kokevat Yhdysvaltojen liberaalin vision eksistentiaalisena uhkana omalle olemas-

saolleen. Sen sijaan puhtaan retoriikan tasolla kiinalainen kohtalonyhteisö voisi suvaita sisälleen myös liberaalidemokraattisen maailman, niin kauan kun se hyväksyisi kohtalonyhteisön meta-arvot suvereniteetista, eikä se pyrkisi laajentumaan tai puuttumaan muiden napojen tai toimijoiden sisäisiin asioihin.

Ongelmana on, että Kiina ei vaikuta toimivan kantilaisen retoriikkansa mukaisesti, vaan se kilpailee globaalista johtajuudesta pitkälti halveksumiensa ”viidakon lakien” mukaisesti. Näyttääkin todennäköiseltä, että Yhdysvaltojen ja Kiinan kilpailevat visiot konkretisoituvat Yhdysvaltojen liberaalin maailman ja Kiinan kohtalonyhteisön ympärille rakentuneiden osajärjestysten muodostumisena. Yhdysvaltojen järjestys vahvistaa liberaalidemokraattisen maailman yhteyksiä ja institutionaalisia rakenteita G7:n ja demokraatihuippukokouksen kaltaisilla foorumeilla sekä AUKUS- ja QUAD-ryhmien kaltaisilla turvallisuusaloitteilla. Kiinan kohtalonyhteisö pyrkii samanaikaisesti laajentumaan ennen kaikkea kehittyvässä maailmassa, Vyön ja tien kaltaisilla geotaloudellisilla aloitteilla asymmetrisiä ”kumppanien verkostoja” rakentaen. Vaikka järjestys esitetään retoriikassa kansainvälisen tasa-arvon esitaistelijana, on sillä selkeä epävirallinen keskuksensa Kiinassa, jonka ydinintressejä kohtalonyhteisön kumppanit eivät millään tavoin lähde haastamaan. On mahdollista, että ennemmin tai myöhemmin kohtalonyhteisö nielaisee hierarkkiseen ”kumppaniasetelmaan” myös Venäjän.

Muodostuvat kilpailevat järjestykset ovat monin eri tavoin toisensa läpäiseviä. Niiden väliin jää huomattava harmaa alue, joka avaa ”aidalla istuville” valtioille mahdollisuuden hyötyä molemmista järjestyksistä ja jopa tarvittaessa pelata suurvaltoja toisiaan vastaan omien tai edustamiensa ryhmien etujen edistämiseksi. Tällainen pirstaloitunut *ad hoc* -toiminta järjestysten välissä tuskin riittää luomaan järin kestävää pohjaa pitkäjänteiselle ja laajalle yhteistyölle eksistentiaalisten globaalihaasteiden ratkaisemiseksi. Tässä piilee kilpailevien järjestysten suuri tragedia – uudesta konstellatiosta kärsii lopulta koko kansainvälinen yhteisö.

Lähteet

- Acharya, Amitav (2014): *The end of American world order*. Cambridge: Polity.
- Acharya, Amitav (2018): *Constructing global order: Agency and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Albright, Madeleine K. (1998): Interview on NBC-TV: ‘The Today Show’. U.S. Department of State, 19.2.1998. <https://1997-2001.state.gov/statements/1998/980219a.html>, 3.5.2023.
- Allison, Graham (2018): ”The myth of the liberal order: From historical accident to conventional wisdom”. *Foreign Affairs*, 97(4), 124–133.
- Ashford, Emma (2021): ”Strategies of restraint: Remaking America’s broken foreign policy”. *Foreign Affairs*, 100(5), 128–141.
- Biden, Joseph R. Jr. (2021): Remarks by President Biden at the Summit For Democracy Opening Session. White House, 9.12.2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/12/09/remarks-by-president-biden-at-the-summit-for-democracy-opening-session/>, 3.5.2023.
- Biden, Joseph R. Jr. (2022): National Security Strategy. White House, lokakuu 2022. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>, 3.5.2023.
- Brands, Hal (2016): ”American grand strategy and the liberal order: Continuity, change, and options for the future”. Teoksessa: *Building a sustainable international order: A RAND project to explore U.S. strategy in a*

- changing world*. Santa Monica: RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE209/RAND_PE209.pdf, 3.5.2023.
- Brands, Hal (2018): "Choosing primacy: U.S. strategy and global order at the dawn of the postcold war era". *Texas National Security Review*, 2(1), 8–33.
- Brooks, Stephen G. & William C. Wohlforth (2008): *World out of balance: International relations and the challenge of American primacy*. Princeton: Princeton University Press.
- Brooks, Stephen G. & William C. Wohlforth (2016): *America abroad: The United States' global role in the 21st century*. Oxford: Oxford University Press.
- Bull, Hedley (1977): *The anarchical society: A study of order in world politics*. New York: Columbia University Press.
- Bush, George W. (2002): The national security strategy. White House, syyskuu 2002. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>, 5.3.2023.
- Clinton, Hillary Rodham (2011): "America's pacific century". *Foreign Policy*, 11.10.2011. <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>, 3.5.2023.
- Cooley, Alexander & Daniel Nexon (2020): *Exit from hegemony: The unraveling of the American global order*. Oxford: Oxford University Press
- Cooley, Alexander, Daniel Nexon & Steven Ward (2019): "Revising order or challenging the balance of military power? An alternative typology of revisionist and status-quo states". *Review of International Studies*, 45(4), 689–708.
- Creutz, Katja (2022): "Monenkeskisen yhteistyön politiikka: Arvopohjainen multilateralismi kiristävissä maailmanpoliittisessa tilanteessa". *Kosmopolis*, 52(3), 49–64.
- Cui, Shunji & Barry Buzan (2016): "Great power management in international society". *Chinese Journal of International Politics*, 9(2), 181–210.
- Curanović, Alicja (2021): *The sense of mission in Russian foreign policy: Destined for greatness!* Lontoo: Routledge.
- Daalder, Ivo & James Lindsay (2018): *The empty throne: America's abdication of global leadership*. New York: Public Affairs.
- Doshi, Rush (2021): *The long game: China's grand strategy to displace American order*. New York: Oxford University Press.
- Dunn, David Hastings (2006): "A doctrine worthy of the name? George W. Bush and the limits of pre-emption, pre-eminence, and unilateralism". *Diplomacy & Statecraft*, 17(1), 1–29.
- Flockhart, Trine (2016): "The coming multi-order world". *Contemporary Security Policy*, 37(1), 3–30.
- Frear, Matthew & Honorata Mazepus (2021): "Security, civilisation and modernisation: Continuity and change in the Russian foreign policy discourse". *Europe-Asia Studies*, 73(7), 1215–1235.
- Fukuyama, Francis (1989): "The end of history?". *The National Interest*, 16(Summer), 3–18.
- Gill, Bates (2022): *Daring to struggle: China's global ambitions under Xi Jinping*. New York: Oxford University Press.
- Goldberg, Jeffrey (2016): "The Obama doctrine". *The Atlantic*, huhtikuu 2016. <http://theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>, 5.3.2023.
- Gosudarstvennaja дума (2020): "Novyi tekst Konstitutsii RF s popravkami 2020". Duma.gov.ru, 3.7.2020. <http://duma.gov.ru/news/48953/>, 3.5.2023.
- Haass, Richard N. (2019): "How a world order ends: And what comes in its wake". *Foreign Affairs*, 98(1), 22–30.
- Ikenberry, G. John. (2001): *After victory: Institutions, strategic restraint, and the rebuilding of order after major wars*. Oxford: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. John (2012): *Liberal Leviathan: The origins, crisis, and transformation of the American world order*. Princeton: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. John (2018): "The end of liberal international order?". *International Affairs*, 94(1), 7–23.

- Ikenberry, G. John & Daniel Nexon (2019): "Hegemony studies 3.0: The dynamics of hegemonic orders". *Security Studies*, 28(3), 395–421.
- Jiang, Zemin (1992): "加快改革开放和现代化建设步伐，夺取有中国特色社会主义事业的更大胜利". Puhe Kiinan kommunistisen puolueen 14. puoluekokouksessa 12.10.1992.
- Johnston, Alistair Ian (2019): "China in a world of orders: Rethinking compliance and challenge in Beijing's international relations". *International Security*, 44(2), 9–60.
- Kahl, Colin & Thomas Wright (2021): *Aftershocks: Pandemic politics and the end of the old international order*. New York: St. Martin's Press.
- Kant, Immanuel (2000/1795): *Ikuisen rauhaan: Valtio-opillinen tutkielma*. Hämeenlinna: Karisto
- Kaye, David (2013): "Stealth multilateralism". *Foreign Affairs*, 92(5), 113–124.
- Keith, Ronald C. (2012): "New history inside Hu Jintao's foreign policy: 'Harmony' versus 'hegemony'". Teoksessa: J. Y. S. Cheng (toim.) *China: A new stage of development for an emerging superpower*. Hong Kong: City University of Hong Kong Press, 235–252.
- Kiinan rauhanomaisen kehityksen tie ["中国的和平发展道路"] (2005): Valtioneuvoston uutistoimisto. [Http://www.gov.cn/zwgk/2005-12/22/content_134060.htm](http://www.gov.cn/zwgk/2005-12/22/content_134060.htm), 27.7.2022.
- Kitchen, Nicholas (2016): "Ending 'permanent war': Security and economy under Obama". Teoksessa: M. Bentley & J. Holland (toim.) *The Obama doctrine: A legacy of continuity in US foreign policy?* Abingdon: Routledge, 9–25.
- Kremlin.ru (2007): "Vystuplenie i diskussija na Mjunhenskoi konferentsii po voprosam politiki bezopasnosti". Kremlin.ru, 10.2.2007. [Http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034](http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034), 3.5.2023.
- Kremlin.ru (2022): "Vstretša s rukovoditeljami organov bezopasnosti i spetsslužb stran SNG". Kremlin.ru, 29.9.2022. [Http://kremlin.ru/events/president/news/69458](http://kremlin.ru/events/president/news/69458), 3.5.2023.
- Krisch, Nico (2005): "International law in times of hegemony: Unequal power and the shaping of the international legal order." *European Journal of International Law*, 16(3), 369–408.
- Kupchan, Charles A. (2014): "The normative foundations of hegemony and the coming challenge to Pax Americana". *Security Studies*, 23(2), 219–257.
- Kupchan, Charles A. (2020): *Isolationism: A history of America's efforts to shield itself from the world*. Oxford: Oxford University Press.
- Layne, Christopher (2006): *The peace of illusions: American grand strategy from 1940 to the present*. Lontoo: Cornell University Press.
- Layne, Christopher (2011): "The unipolar exit: Beyond the Pax Americana". *Cambridge Review of International Affairs*, 24(2), 149–164.
- Loke, Beverley (2016): "Unpacking the politics of great power responsibility: Nationalist and Maoist China in international order-building". *European Journal of International Relations*, 22(4), 847–871.
- Makarychev, Andrey & Viatcheslav Morozov (2013): "Is 'non-Western theory' possible? The idea of multipolarity and the trap of epistemological relativism in Russian IR". *International Studies Review*, 15(3), 328–350.
- Miller, Manjari Chatterjee (2021): *Why nations rise: Narratives and the path to great power*. Oxford: Oxford University Press.
- Nye, Joseph S. (2019): "The rise and fall of American hegemony from Wilson to Trump". *International Affairs*, 95(1), 63–80.
- Nye, Joseph S. (2021): "Soft power: The evolution of a concept". *Journal of Political Power*, 14(1), 196–208.
- Obama, Barack (2010): National security strategy. White House, toukokuu 2010. [Https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf), 3.5.2023.
- Obama, Barack (2015): National security strategy. White House, helmikuu 2015. [Https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf), 3.5.2023.

- Patrick, Stewart (2015): "The new 'new multilateralism': Minilateral cooperation, but at what cost?". *Global Summitry*, 1(2), 115–134.
- Putin, Vladimir (2012): "Rossija i menjajuštšhiisja mir". *Moskovskie Novosti*, 27.2.2012. <https://www.mn.ru/politics/78738>, 3.5.2023.
- Putin, Vladimir (2020): "The real lessons of the 75th anniversary of world war II". *The National Interest*, 18.6.2020. <https://nationalinterest.org/feature/vladimir-putin-real-lessons-75th-anniversary-world-war-ii-162982?page=0%2C5>, 3.5.2023.
- Putin, Vladimir (2021): "Ob istoričeskom jedinstve russkih i ukraintsev". *Kremlin.ru*, 12.7.2021. <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>, 3.5.2023.
- Pynnöniemi, Katri (2021): "Introduction". Teoksessa: K. Pynnöniemi (toim.) *Nexus of patriotism and militarism in Russia: A quest for internal cohesion*. Helsinki: Helsinki University Press, 1–16.
- Quinn, Adam (2011): "The art of declining politely: Obama's prudent presidency and the waning of American power". *International Affairs*, 87(4), 803–824.
- Restad, Hilde Eliassen (2014): *American exceptionalism: An idea that made a nation and remade the world*. Lontoo: Routledge.
- Reus-Smit, Christian (2004): *American power and world order*. Cambridge: Polity Press.
- Reus-Smit, Christian (2017): "Cultural diversity and international order". *International Organization*, 71(4), 851–885.
- Ross, Robert S., Øystein Tunsjø & Dong Wang (toim.) (2021): *US-China foreign relations: Power transition and its implications for Europe and Asia*. Lontoo: Routledge.
- Schadlow, Nadia (2018): "The conservative realism of the Trump administration's foreign policy". Hudson Institute, 30.11.2018. <https://www.hudson.org/research/14738-the-conservativerealism-of-the-trump-administration-s-foreign-policy>, 3.5.2023.
- Schultz, Kenneth A. (2017): "Perils of polarization for U.S. foreign policy". *The Washington Quarterly*, 40(4), 7–28.
- Sutter, Robert (2020) *Chinese foreign relations: Power and policy of an emerging global force*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Tobin, Liza (2018): "Xi's vision for transforming global governance: A strategic challenge for Washington and its allies". *The Strategist*, 2(1), 154–166.
- Traub, James (2017): "Does the liberal world order have a future?". Teoksessa: M. Aaltola & B. Gaens (toim.) *Managing unpredictability: Transatlantic relations in the Trump era*. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti, 21–31.
- Trump, Donald J. (2017a): National security strategy of the United States of America. White House, joulukuu 2017. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2017b): Remarks by President Trump to the people of Poland. White House, 6.7.2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-people-poland/>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2017c): Remarks by President Trump to the 72nd session of the United Nations general assembly. White House, 19.9.2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2017d): Presidential memorandum regarding the Mexico City policy. White House, 23.1.2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/presidential-memorandum-regarding-mexico-city-policy/>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2018): Remarks by President Trump to the 73rd session of the United Nations general assembly. White House, 25.9.2018. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-73rd-session-united-nations-general-assembly-new-york-ny/>, 3.5.2023.
- Tsygankov, Andrei P. & Pavel A. Tsygankov (2021): "Constructing national values: The nationally distinctive turn in Russian IR theory and foreign policy". *Foreign Policy Analysis*, 17(4). DOI: 10.1093/fpa/orab022.

- Ukaz (2016): "Ukaz Prezidenta Rossiiskoi Federatsii No 640 Ob utverzhenii Kontseptsii vnešnei politiki Rossiiskoi Federatsii". Kremlin.ru, 30.11.2016. [Http://www.kremlin.ru/acts/bank/41451](http://www.kremlin.ru/acts/bank/41451), 3.5.2023.
- Ukaz (2021): "Ukaz Prezidenta Rossiiskoi Federatsii No 400 O Strategii natsional'noi bezopasnosti Rossiiskoi Federatsii". Kremlin.ru, 2.7.2021. [Http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046/page/3](http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046/page/3), 3.5.2023.
- U.S. Department of State (2019): *A free and open Indo-Pacific: Advancing a shared vision*. U.S. Department of State, 4.12.2019. [Https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf](https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf), 3.5.2023.
- U.S. Mission to the United Nations (2022): *Showcasing U.S. leadership at the United Nations during President Biden's second year*. U.S. Mission to the United Nations, 23.12.2022. [Https://usun.usmission.gov/fact-sheet-showcasing-u-s-leadership-at-the-united-nations-during-president-bidens-second-year/](https://usun.usmission.gov/fact-sheet-showcasing-u-s-leadership-at-the-united-nations-during-president-bidens-second-year/), 3.5.2023.
- Vuori, Juha A. (2022): "Kylmän sodan mentaliteetti Kiinan makroturvallistamiskeskustelun Ukrainan sodan kontekstissä". *Kosmopolis*, 52(4), 45–63.
- Walt, Stephen M. (2018): *The hell of good intentions: America's foreign policy elite and the decline of U.S. primacy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of international politics*. Lontoo: Addison-Wesley Publishing Company.
- Wang, Yi (2022): "落实全球安全倡议，守护世界和平安宁". Kiinan ulkoministeriö, 24.4.2022. [Https://www.fmprc.gov.cn/wjbxhd/202209/t20220921_10769127.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/wjbxhd/202209/t20220921_10769127.shtml), 3.5.2023.
- Wendt, Alexander (1999): *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wertheim, Stephen (2020): *Tomorrow, the world: The birth of U.S. global supremacy*. Lontoo: Belknap Press.
- Westad, Odd Arne (2005): *The global cold war: Third world interventions and the making of our times*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Xi, Jinping (2015): "携手构建合作共赢新伙伴，同心打造人类命运共同体". Puhe YK:n yleiskokouksessa New Yorkissa 28.9.2015.
- Xi, Jinping (2017a): "共担时代责任，共促全球发展". Puhe Maaailman talousfoorumissa Davosissa 17.1.2017. [Http://cpc.people.com.cn/n1/2020/1215/c64094-31967487.html](http://cpc.people.com.cn/n1/2020/1215/c64094-31967487.html), 18.1.2023.
- Xi, Jinping (2017b): "共同构建人类命运共同体". Puhe Genevessä YK:n vuosipäivänä 18.1.2017. [Http://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2021-01/01/c_1126936802.htm](http://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2021-01/01/c_1126936802.htm), 18.1.2023.
- Xi, Jinping (2017c): "决胜全面建成小康社会夺取新时代中国特色社会主义伟大胜利". Puhe kommunistisen puolueen 19. puoluekokouksessa 18.10.2017. [Http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm](http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm), 18.1.2023.
- Xi, Jinping (2022): "习近平：高举中国特色社会主义伟大旗帜 为全面建设社会主义现代化国家而团结奋斗—在中国共产党第二十次全国代表大会上的报告". Puhe kommunistisen puolueen 20. puoluekokouksessa 16.10.2022. [Http://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm](http://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm), 18.1.2023.
- Xinhua (2018): "习近平：努力开创中国特色大国外交新局面", 23.6.2018. [Http://www.xinhuanet.com/politics/2018-06/23/c_1123025806.htm](http://www.xinhuanet.com/politics/2018-06/23/c_1123025806.htm), 18.1.2023.
- Xinhua (2022): "习近平提出全球安全倡议", 21.4.2022. [Http://www.news.cn/politics/leaders/2022-04/21/c_1128580296.htm](http://www.news.cn/politics/leaders/2022-04/21/c_1128580296.htm), 18.1.2023.
- Zeng, Xianghong (2015): *Worldview and international relations theory*. Peking: Zhongguo Shehui Kexue Chubanshe.
- Zhang, Baijia (2014): "Perspective shifts during the development of Chinese diplomacy: From revolution and nationalism to development and globalization". Teoksessa: B. Shao (toim.) *The world in 2020 according to China: Chinese foreign policy elites discuss emerging trends in international politics*. Leiden: Brill, 13–33.
- Zhao, Suisheng (2018): "A revisionist stakeholder: China and the post-World War II world order". *Journal of Contemporary China*, 27(113), 643–658.
- Zoellick, Robert B. (2005): *Whither China: From membership to responsibility?* U.S. Department of State, 21.9.2005. [Https://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm](https://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm), 3.5.2023.

Towards a Tragedy of Competing Orders? American, Chinese and Russian World Order(ing) Visions in an Age of Great Power Competition

The on-going shift in global power and the concomitant crisis of the international order has engendered increasingly dysfunctional great-power relations. This article engages in a genuine comparison between the world-ordering visions articulated and promoted by the United States, China and Russia during the past decade or so. The analysis takes place across three vital dimensions derived from the broader debates on order, namely i) the distribution of power, ii) values and iii) institutions. The objective is to inquire to what extent the more or less utopian visions of these key states can be reconciled for the benefit of transcending the present crisis constellation in international politics and to address global challenges of the future.

Keywords: China, Russia, United States, visions, world order